

Mesečnik za ođjemalce Vyđrove
tovarne hranil v Pragi VIII.

Letnik IX.

Predplačati se ne more.

1. decembra 1912.

VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE!

Vydrovka, ta dobra žitna kava, je poglavitni izdelek, kateremu je naša tovarna hvalečna za svoje sijajne uspehe. Lahko trdimo, da en milijon „Vydrovčanov“ uživa našo izpričano dobro žitno kavo.

Vrečica žitne kave stane K 4:50 pošto izplačano.

„Vydrovka“, ta dobra žitna kava.

Cenjena in ljubezniva gospodinjica, ti za svoje domače kuhaš kavo po stari navadi, a napraviš jo — slabo! Nikar se temu ne čudi, če tebi razodevam resnico. To, kaj ti kuhaš svoji ljubi družini, je brozga, kajti, ako kuhaš kavo po stari navadi s cikorijo, potem res ne moreš napraviti družega kakor neokusno tekočino, ki zapušča v grlu, če jo povžiješ, le neprijeten kiselkast pookus. Napredna kuharica porablja zdaj samo žitne nadomestke, med temi pa na prvem mestu slovi „Vydrovka“ — ta dobra žitna kava. Tega naslova si popolnoma zasluži, ker je v istini dobra, koristna, redilna in zdrava. V ustih nekoliko pogreni, s tem pa je ravno podobna pravi — prekmorski kavi, ki pa je v naših krajih ne moremo pridelovati, zato jo k nam privvažajo iz tujine.

Prekmorski kavi, posebno nekaterim vrstam ne upiramo prijetnega okusa. Dozdaj se še nobenemu človeku ni posrečilo, da jo ponaredi, kar se tiče okusa, duha, pa tudi v tem ne, kar se tiče njenega škodljivega vpliva, ki je nevaren človeškemu zdravju. Pred nekaj leti je to bila pravzaprav ravno cikorija, ki je imela nadomestiti in izpodriniti prekmorsko kavo, ki je drugače jako draga. Cikorija je nadomestila zrnato kavo, da, v barvi jo je celo prekosiła, a drugače nič več. Cikorija je popolnoma obarvala kavin uvarek, a zraven mu je odvzela tudi njegov okus, ker sama nima s kavo nič skupnega. O tem se lahko tudi same prepričate, kadar skuhate samo cikorijo. Povejte le, ali je taka tekočina sploh za pitje? Ne, nikdar ne! To je zoprna pijača, ki se nikdar ne more udomačiti kot ljudska, domača pijača. Kakor je le ta „bognasvaruj“ k nam pripeljal zrnato kavo, ravno tako je ta poštenjakovič izumel tudi cikorijo. Zrnata kava našemu zdravju škoduje, cikorija pa mu ne hasne.

Za zrnato prekmorsko kavo pošiljamo milijone kron k vragu in iz te svote se nam ne povrne niti vinar. To se imenuje narodno-gospodarska izguba. Zakaj? Narodno premoženje zamore le takrat uspevati in obstati v svoji celoti, ko več razpečavamo in prodajamo, kakor pa kupujemo. Taka je stvar pri vsakem posameznem človeku. Če moram več izdati kakor pa sprejemem, potem delam naravnost dolgove. Ako potemtakem narod pošilja

za zrnatu kavo denar v tujino, ne da bi iz iste dobil denar za kako svoje blago nazaj, potem je ta denar izgubljen, ali z drugimi besedami povedano: to je narodnogospodarska izguba. Za ta denar smo obubožali. Posamezni narodi bogaté le zavoljo tega, ker razumejo več prodati kakor izdati. Taki narodi vspešno napredujejo tudi v omiki, ker njih vlada, imajoč na razpolaganje velik dobiček iz davkov in od carine, lahko se briga za kulturne potrebe svojega ljudstva. Z Jave in s teh otokov in dežel, kjer pridelujejo kavo in kamor mi pošiljamo milijone svojega denarja, od tega denarja ne povrnejo nam ničesar. To je čisto naravno, saj nasprotno mi bi jim darovali ravno toliko. Če tedaj smatramo stvar s tega stališča, potem je dejstvo, da so ljudje pričeli pridelovati in vpeljavati pri nas cikorijo, nekak napredek, a ta napredek je bil le navidezen in goljufiv, kajti cikorija je sicer nadomestila in nekoliko tudi izpodrinila prekmorsko kavo, a ni nadomestila njenih dobrih lastnosti. K napaki zrnate kave, ki vsebuje strup, je pridružila cikorija še drugo slabo lastnost, da je bila vselej za nič. Strupena sicer ni, a dobra tudi ne.

V zadnjih letih je ravno „Vydrovka“ kot moderno, zdravo in okusno nadomestilo znatno potisnila cikorijo v ozadje.

Povejmo le odkritosrčno: Ali zamore „Vydrovka“ res nadomestiti zrnatu kavo? Popolnoma nikdar ne, tega sploh ne doseže nobena iznajdba. Zrnata kava je tista vragova coprnija, ki jo je narava ponudila ljudstvu. Narava je zrnatu kavo obdarila z zapeljivim svojstvom, ki draži naš povoh — ponuja nam prijeten, mičen duh. Narava pa je zrnatu kavo obdarila tudi z okusom, vsled katerega ljudstvu diši. V našem ponebju ni je enake rastline, ki bi nadomestila zrnatu kavo. Če ne moremo prepovedati in preprečiti, da se k nam vvaža (moj Bog, odkod pa bi naša slavna vlada drugače dobila milijone carine, katere jej tako mirno mečemo v naročje!), poskušamo škodljivost vsaj omejiti, da je po starem pregovoru volk sit in koza cela. Ali je to mogoče? Da! Kako pa? Ravno s tem, ako rabimo „Vydrovko“! „Vydrovka“ je še najpopolnejše nadomestilo za zrnatu kavo in ako že želimo pristen okus zrnate kave, potem ji lahko pridamo nekoliko zrn prekmorske kave. Zrnatu kavo uporabljajmo le kot začimbo ali dišavo k žitni kavi, s tem dosežemo uvarek, ki

Konzervne juhe. 25 kock za K 1.50. Gobova, grahova, lečna, rezančna in riževa. S pomočjo teh konzerv napraviš lahko v malo minutah izvrstno in okusno

juho — posebno za južino ali večerjo. Da so naše konzerve jako priljubljene, izpričuje dejstvo, ker jih razpečavamo veliko množino.

nadkriljuje okus pristne prekmorske kave. Vše to dosežemo brez cikorije, tistega neokusnega in zastarelega izdelka. Žitna kava je najboljšo nadomestilo za zrnato prekmorsko kavo, kateri je obenem tudi najbolj podobna, zraven pa se izdeluje iz zrnja domače zemlje, od pridelkov našega kmeta, to pa tudi veliko velja.

Odločimo se tedaj najpoprej, da ne bomo več kuhali zrnate kave, k večjemu jo rabimo v nezadni meri le kot začimbo k „Vydrovki“, še bolje pa je, če ne rabimo niti te začimbe. Prav nič se ne čudim, če me gledate nezaupljivo, a jaz Vas o tem prepričam. Tukaj ne gre samo za razpečavanje „Vydrovke“, za naš dobiček. Tako, ljubezniva gospodinja, ne smemo gledati na stvar. Kaj bi nam koristilo, ako pridobimo novega odjemalca, ta pa bi se pozneje izjavil, da je „Vydrovka“ slaba? Prav nič! Za prvi poskus ga zamoremo z vabiti z besedami, a šele istinitost in poskušnja prepriča ga o tem, ali smo trdili resnico. Mi se v prvi vrsti seveda brigamo za to, da „Vydrovka“ vsakemu ugaja in diši, da nam vsak odjemalec ostane zvest, da „Vydrovka“ postane nujna potrebščina vsake pametne gospodinjice, ki jo potem še priporoči svojim sosedam. Mi se brigamo za pošteno blago, drugače bi ne mogel naš zavod uspevati in napredovati ter bi izgubil dobri glas, ki nas dosihmal spremlja povsod.

Torej kuhajte vselej le samo „Vydrovko“ brez cikorije. Navodilo za kuhanje je priloženo k vsaki pošiljati, priprava pa je preprosta, kuharica se mora pač vestno in natančno ravnati po našem navodilu. Tukaj le kratko pripomnimo, kako se kuha Vydrova žitna kava.

Za eno osebo vzemite, ljube gospodinjice, kakih 15 gramov Vydrovke. Kjer nimate vage pri roki, storite to lahko poskusno, vdrgič in vtretič pa že gotovo veste, koliko da je treba. Vydrovka se razmelje in 4—5 minut pošteno prekuha. Potem dajte v polni var majkino razmlete zrnate kave in kadar krop neha vreti, odtegnite posodo stran ter pustite, da se kava usede. Pripravljeno! Potem točite kakor navadno.

Ako so v hiši majhni otroci, rabite za nje vedno le samo Vydrovko, zrnate kave zraven ni treba. Uverjamo Vas, da zrnata

---

Juhini dodatki

za izboljšanje juhe, z odličnim okusom. Naj jih ne manjka v nobeni kuhinji! To je čisti izvleček iz rastlin, ki je konzerviran s soljo. Pri mesu ž njimi veliko prištediš, ker po njih tudi vodena juha zadobi okus goveje juhe. Steklenica $\frac{1}{4}$ kg. K 1'60.

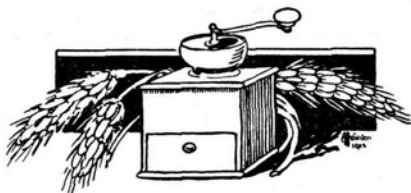
kava otrokom ne ugaja. Otroci je ne pijejo radi, ako so enkrat okusili „Vydrovko“. O tem se lahko prepričate, če jim ponudite zrnato kavo. Gabi se jim.

„Vydrovka“ tedaj otrokom najbolj ugaja. Iz lastne izkušnje veste, da otroci imajo najraje kavo, makar tudi zrnato, dokler se niso navadili na „Vydrovko.“ „Vydrovka“ vsebuje za otroke zdrave, redilne snovi, v tem se z nami gotovo strinjate, za to ni treba posebnega znanja. Za Boga, kam bi pri kuhanju „Vydrovke“ izginile iz nje redilne snovi, ki se vendar nahajajo v žitu?

Za okusno kavo je dobro mleko odločilna stvar. Pristno, dobro, neposneto mleko je najmanjša zahteva, ako želimo doseči vspeh. S smetano je „Vydrovka“ seveda še boljša, v tem slučaju ugaja celo sladkosnedim jezičkom. V hiši, kjer je to mogoče, kuhajte Vydrovko vselej le z dobrim mlekom ali s smetano, s tem zadobite okusno in redilno pijačo. Žalibog, da povsod ne dobite takega mleka, ki bi bilo po volji dobri kuharici. Pravimo: žalibog! ker ako ni mleko dobro, potem niti iz najboljše zrnate kave ne napravite dobre pijače.

Kedar pa za začimbo „Vydrovke“ priporočujemo nekaj zrn prekmorske kave, potem mislimo vselej, da porabite le najboljšo vrsto. Čim dražja je, tem manje je porabiš. Ako pa pridevaš slabo vrsto, potem je pač škoda truda, take godlje še sama ne moreš pohvaliti, drugi pa tem manj.

Star pregovor pravi: Kdor ne izkusi, nič ne izve. V tej številki prijavljamo, kolikor je nam ostalo prostora, veliko priznanj naših odjemalcev s Slovenskega. Če ne verujete nam, verujte vsaj tistim, ki so se toli lepo in pohvalno izrazili o „Vydrovki“. Poskusi tedaj tudi sama, lastna izkušnja je najboljša in „Vydrovka“ je vrjedná poskušnje.

Buhtin se rabi za pecivo, buhteljne, potice in pod., da zadobi prijeten duh in izvrsten okus. Vsaka kuharica lahko ž njim ravna. Buhtin je varčna začimba, ki ostaja vedno sveža.

Steklenica $\frac{1}{4}$ kg. K 1.—.

Otroška moka je idealno nadomestilo za materino hrano, kjer te manjka, lahko se ž njo tudi prikrmuje dojenčke. Z našo moko je bilo vzrejeno že na tisoče in tisoče otrok, nedolžni otroci s svojimi dobrimi mamicami so nam za njo odkritosrčno hvaležni.

$\frac{1}{2}$ kg
K 1·20

Nekoliko priznanj o Vydrovi otroški moki.

Desetero resnic o Vydrovi otroški moki.

- I. Vydrova otroška moka je imenitna hrana za prihranjevane otroke.
- II. Ona je **zdravilo** otrokom, ki trpe na želodčnih in črevnih katarjih in **nadomestilo** materinega mleka, v slučajih da ga imajo matere premalo ali sploh ne.
- III. Vydrova otroška moka ni **nepotreben luksus**, ampak vsakdanja potreba za otroke od 4—12 mesecev.
- IV. Nikar se ne **obotavljaj** prihranjevati otroka z Vydrovo otroško moko dokler je zdrav. Z drugimi jedli povzročiš lahko svojemu otroku bolezen.
- V. Vydrova otroška moka se **častno meri** z vsemi drugimi konkurenčnimi proizvodi. S svojo kakovostjo nadkriljuje tudi najznamenitejše od njih.
- VI. **Zaupaj** Vydrovi otroški moki popolnoma, uspeh te ne bo prevaril, ampak **presenetil!**
- VII. Vydrovo otroško moko **skrbno pripravljaj**, pazi na čistoto in nikar ne dajaj otroku **skisanih ostankov**.
- VIII. **Priporočaj** Vydrovo otroško moko, ko se prepričaš o njenih izvrstnih lastnostih!
- IX. **Cena** je za več kakor za polovico nižja od cen drugih otroških mok. Zavitek 100 gr. stane 24 vin.
- X. Kupuje se v gotovih, za prodajo pooblaščenih prodajalnih, v kraje pa, kjer se Vydrova otroška moka pri trgovcih ne prodaja, pošilja se po naročilu naravnost iz tovarne.

Kdor bere, naj predvari. Za otroško moko kakor hranilo ni treba toliko skrbeti, če otrok ima dovolj materine hrane. Še-le potem, kadar narava kaže pomanjkanje, je treba odločilnega dejanja. Tukaj se gre navadno za obstanek ali pa pogin drobnega svetovljana, kajti neprevidno ravnanje z otrokom v zadevi hrane povzroča katere, da, včasih povzroča celo smrt. Zakaj? Dojenčkova prebavila zahtevajo materinega mleka in ako je zanj nadomestilo, potem mora biti materini naravni hrani kar najbolje podobno, to pa je ravno juhica iz Vydrove otroške moke. O tem Vas prepriča kemična sestava. Vydrova otroška moka nadomešča popolnoma materino mleko, po svoji sestavi preprečuje razne katere, ali jih, če so se že pokazali, uspešno leči. Vydrova otroška moka je jako okusna in otroci jo

radi sprejemajo, nasprotno pa je celo neradi pogrešajo, kadar odrastejo in se že vadijo navadne goste hrane.

P. T. gg.:

Blábolilová Blažena, učiteljeva soproga, Heralc, 3./X. 12: Tudi našemu Milošu Vaša otroška moka neizmerno tel.ne. Od 6. me.ca jo vedno uživa in porabi je zdaj v 5—6 dni po $\frac{1}{2}$ kg. Brez nje bi ne mogel biti. Fotografiran je bil, ko je 12 mesev star.

Rihard Dušek.

bro otroško moko, zdaj pa hoče imeti le Vašo kavo, ki mu jo dajemo včasih celo petkrat na dan. Ni treba omenjati, da mu jako diši.

Florianová Pravomila, soproga učitelja glasbe pri c. k. učiteljski, Plzeň, 2./X. 12: Pošiljam Vam sliko svojih otrok Bogdana in Pepčka, ki ju že več mesecev hranim z Vašo otroško moko. Fotografirana sta bila

Anuška Hajná.

o počitnicah, ko je bil mlajši 8, starejši pa 21 mesecev star. Oba sta pojedla že precej mnogo Vaše neprecenljive otroške moke. Pošljite mi je zopet 3 kg.

Hronek Frančišek, sedlar, Čeruilov, 4./X. 12: Dovoljujem si Vam poslati podobico naše male vnukinje Anuške Hajných. Od 6. tedna je bila priranjavana z Vašo izvrstno otroško moko in brez priložovanja odkritosrečno priznam, da je

Miloš Blabolil.

Bogdan in Pepček Florian.

Oblati, masleni so naša posebnost, **Destinke** so s sadnim okusom, **Delikateske** pa so z mednim kremom. Desertno, izbrano pecivo za vsako pojedino in za vsako priložnost.

Škatljica „Maslenk“ K 2.—,
„Destink“ K 3.—. Poskusite!

Vladimir Černý.

Marija Jančarova.

slati sliko naše Veruške in prosim, da jo tudi uvrstite med Vydrovčane. Fotografirana je v 9. mesecu, materinega mleka ni okusila skoro nič in mi smo že dvomili, ali bo ostala pri življenju. In lejte, kako ji je pomagala Vaša preimienitna otroška moka. Le tej se imamo zahvaliti, da naš otrok živi. Zato jo vsakemu priporočam odkritosrčno.

Jančarová Karola, trgovčeva soproga, Kralj. Vinogradi, 1./X. 12: Vašo otroško moko, s ka-

Vaša otroška moka v istini izvrstna. Zdaj uživa tudi Vašo dobro žitno kavo, za drugo ne mara.

Hrudka Edvard, učitelj, Vonšovice-Čkyně, 2./X. 12: Vaša otroška moka je izvrstna. Naša Vlasta drhti po njej. Kadar bom imel njeno fotografijo, potem Vam jo pošljem, da jo uvrstite med druge Vaše hvaležne Vydrovčane.

Hájková Z., trgovka, Nemški Brod, 8./X. 12: Pošiljam Vam sliko otroka, ki sem mu bila za botro, na mreč Vladimírja Černý, šestmesečnega sinčka g. **Černý E.**, šolskega vodje v Radlicah na Moravskem. Je pač prav živahen fantič! Od 4. mesca se lahko sedi, ima 4 zobke in že začinja govoričkati. Hranimo ga samo z Vašo imenitno otroško moko in ako bi znal že prav govoriti, gotovo bi zauckal: „Živio g. Vydra, živela njegova zaslovela otroška moka!“

Janková Marija, šivilja, Plhov 28, Náchod, 15./X. 12: Usojam si Vam poslati sliko naše Veruške in prosim, da jo tudi uvrstite med Vydrovčane. Fotografirana je v 9. mesecu, materinega mleka ni okusila skoro nič in mi smo že dvomili, ali bo ostala pri življenju. In lejte, kako ji je pomagala Vaša preimienitna otroška moka. Le tej se imamo zahvaliti, da naš otrok živi. Zato jo vsakemu priporočam odkritosrčno.

Veruška Jankova.

Zdenek Mareš.

Malinovi grog je pijača za goste, če nas obiščejo slučajno in nenadoma. Ob Božiču ponudite svojim domačim in svojim ljubim gostom malinovi grog z našimi oblati. Potem bo gotovo vse židane, res božične „dobre volje!“ Priprava je priprosta in cena zmerna.

Steklenica
K 2.—.

tero že 7 mescev prikrmujemo našo Maričko, lahko vsakemu priporočim z najboljšim prepričanjem.

Mareš Jožef in Ema, Humpolec, 5./X. 12: Naš Zdenček je v prvem letu hudo kašljal, kašelja ga je trpinčil 12 tednov, pa se je privadil

Marička Petrášková.

na Vašo otroško moko, smo takoj opazili, da se mu je obrnilo na bolje. Zdaj je 2 $\frac{1}{4}$ leta star in je jako zgovoren. Vaš izdelek zelo radi priporočimo.

Pazderka Francišek, Louny 335, 16./X. 12: Pošiljamo Vam sliko naše drobne hčerke Miloslave, katero preživljamo od 6. tedna z Vašo otroško moko. Fotografirana je v 5. mesecu in že lepo čiča.

Miloslava Pazderkova.

Parma Boguslav, drogverija in pooblaščen prodajalec naše otroške moke, je nam poslal dopis gospe **Franciške Tobolárove**, soproge oskrbnika v skladišču piva, Frenštát pod Rad.: Pošiljam Vam sliko našega sinčka Urha, ki je bil od 3. mesca hranjen z Vašo izvrstno otroško moko. Fotografiran je bil v 8. mesecu. Zdaj je 2 leti star in dozdaj še ni zbolet.

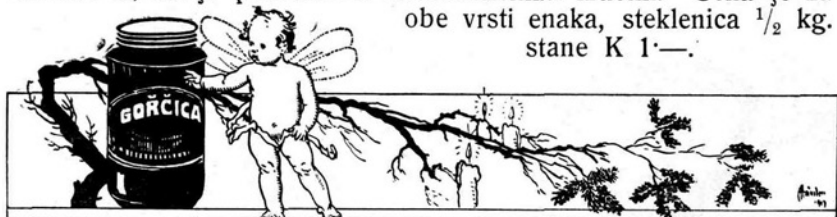
Urh Toboláf.

Petrášková Ana, posestnica, Lužice, Netolice, 5./X. 12: Pošiljam Vam fotografijo naše Maričke. Vaša otroška moka jo je ohranila pri življenju. V 4. mesecu ni tehtala več kakor 3 kg, tudi osepnice so se je lotile, toda, ko sem jo začela prihranjevati z Vašo otroško moko, je izginilo vse. Zdaj je otrok zdrav, star 8 $\frac{1}{2}$ mesca, tehta 8-30 kg, je 71 cm velika in ima 4 zobke. Celo noč mirno spančka, ne da bi se prebudila. Prosim, da jo

Franček Pröhl.

Gorčica, delikatna poslaščica k mesu in klobasicam, naj je že fino mleta francoska, ali zrnata kremška. Poskusite le, da jo primerite s konkurenčnimi izdelki. Cena je za obe vrsti enaka, steklenica $\frac{1}{2}$ kg. stane K 1.—.

uvrstite v Vaš časnik. Vsaki materi iskreno priporočam Vašo otroško moko, ki otrokom veliko koristi, zlasti bolnim otrokom k zdravju.

Pröll Jožef, tov. delavec, Haslach, Šp. Avstrijsko, 22./XII: Usojam si Vam poslati sliko našega malega Frančka ter Vas prosim, da ga uvrstite med Vaše majhne Vydrovčane. Zdaj je 8 mescev star, ima že 4 zobke in tehta $10\frac{1}{2}$ kg. Upamo, da bo v mescu shodil. Vsak se čudi, da je moj sinček tako močan. Zato se imam zahvaliti le Vaši imenitni moki. Zdaj pije tudi Vašo žitno kavo, ki mu jako prijí, zato prosim, da mi zopet pošljete 5 kg žitne kave. Vašo žitno kavo in otroško moko vsakemu tople priporočim.

Otiček Šesták.

Vlasta Šafařovska.

Šesták Jaroslav, krojaški mojster, Dunaj XX, Kluckygasse 12/16, 5./X. 12: Pošiljam Vam fotografijo našega malega Otička, ki je prikrmeljevan z Vašo izborno otroško moko, katera mu dobro tekne.

Šafařovský Gustav, kmet, Očelice, p. Bolehoř, 13./IX. 12: Pošiljam fotografijo naše Vlaste, ki je od 3. mesca

prikrmovana z Vašo otroško moko. Mokica ji neizmerno tekne. Prosim Vas, da mi zopet pošljete 1 kg Vaše znamenite otroške moke.

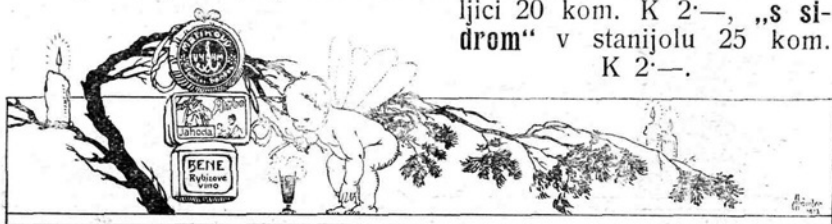
Tvarůžek Vincencij, mehanik, Dunaj XVIII., Joh. Nep. Vogelplatz 4 $\frac{1}{5}$, 9./X. 12: Dovoljujem si Vam poslati fotografijo naše male Jarmilke, ki je od 4. tedna prihranjena izključno le z Vašo otroško moko. Zdaj je $4\frac{1}{2}$ mesca stara, ima dva zobka in dozda še ni bolehala. Vašo imenitno otroško moko vsakemu tople priporočim.

Vacek Francišek, posestnik, Mezhoř pri Chrastu: Iskreno se Vam zahvaljujemo za Vašo izborno otroško moko, ki je ohranila pri življenju našega Frančka. Od 6. tedna hranimo ga edino le z Vašim izdelkom; zdaj je 9 mescev star, meri 30 cm., mirno spančka, sicer pa je vedno čil in vesel ter se v kljub svoji debelosti že lahko postavlja na nogice.

Jarmilka Tvarůžkova.

Sumeči bonboni so priljubljena pijača tako ob vročini kakor v hladnem vremenu. Naši sumeči bonboni so zdravi in osvežujoči ter so napravljene le iz take primesi, ki jo postava odobrava. **Ambo** v papirni škatlici 20 kom. K 2.—, „s sidrom“ v stanijolu 25 kom. K 2.—.

1912.

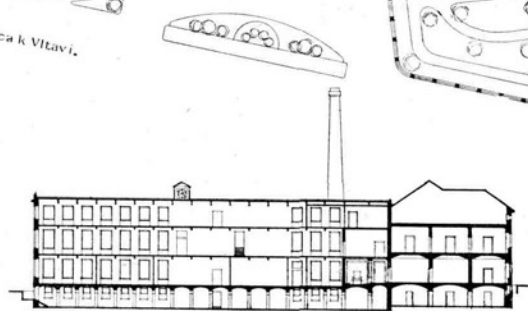
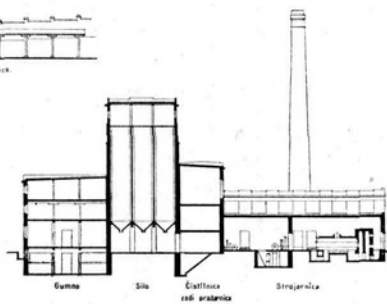
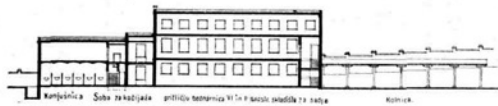
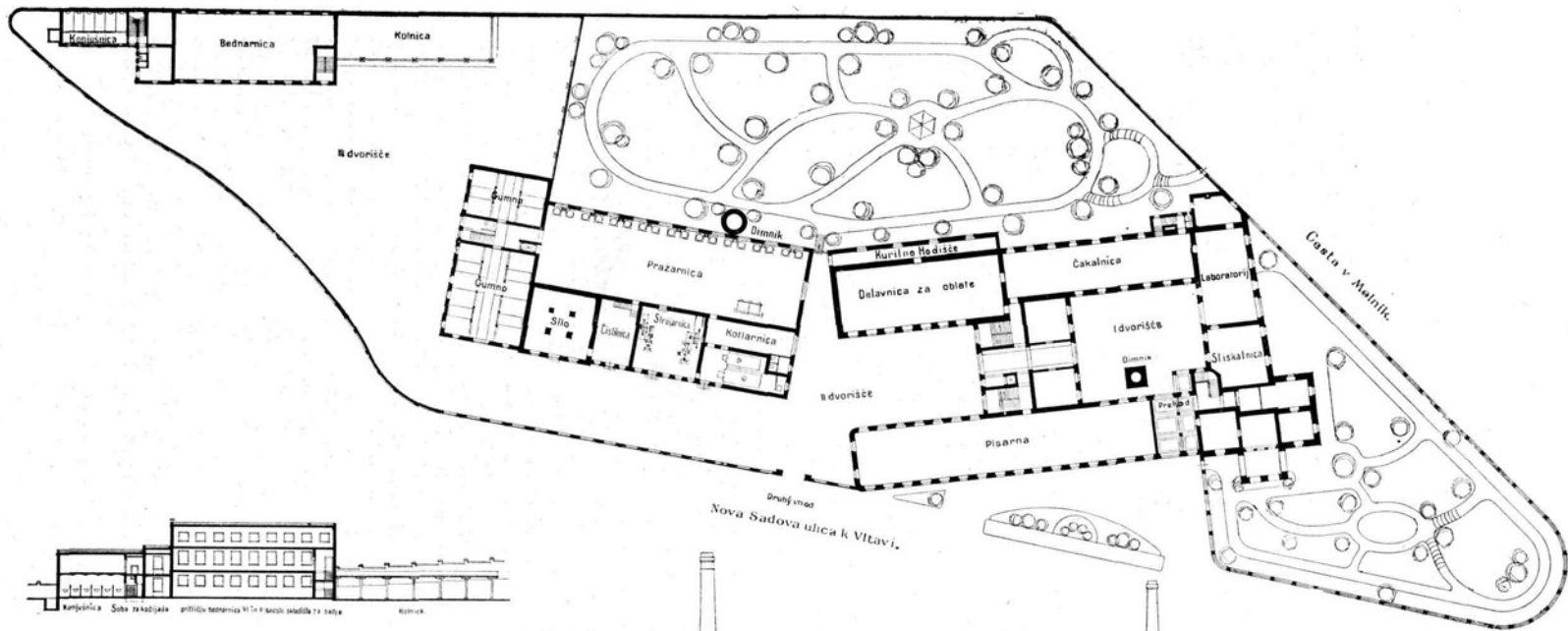
Pod novim krovom.

Ako danes podajam opis svoje novo zgrajene in prezidane tovarne, gotovo imam za to določen namen. Ta je dovolj prozoren, ne zanikam tega, a poglavitni namen to vendar ni.

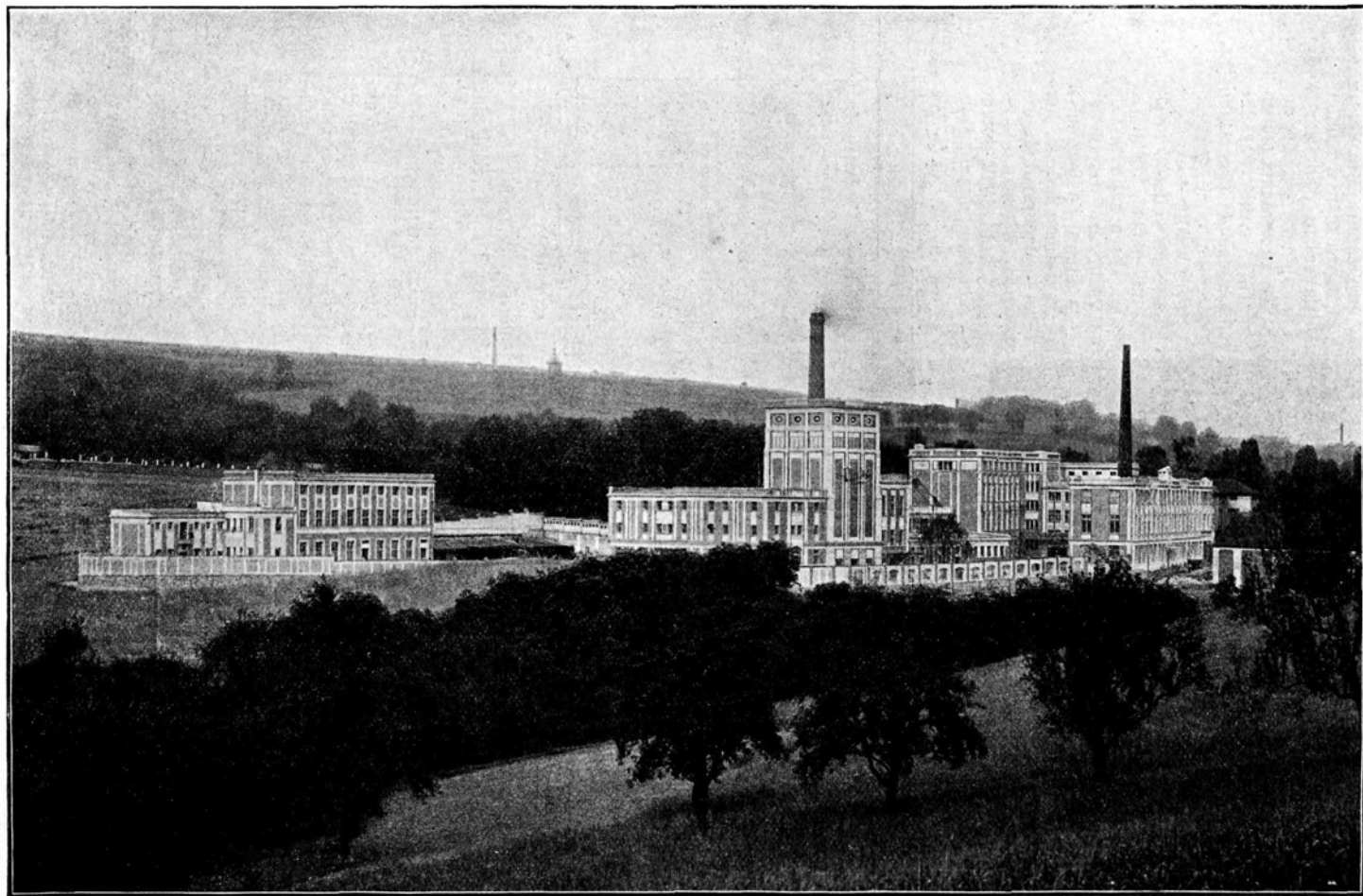
Tekom časa sem spoznal, koliko velja blagohotnost in naklonjenost odjemalcev. Ali sem si jo zaslužil ali ne, o tem naj razsodijo tisti, ki so mi jo ohranili. Jaz sem jo vedno cenil ter si prizadeval, kolikor sem le mogel, da si jo tudi zaslužim in ohranim. Torej moje vrstice veljajo za tiste, ki so me podpirali pri mojem podjetju. Ti so imeli in imajo doslej za razvoj mojega zavoda neoporečne zasluge. Ako pogledate v naše trgovske knjige in zaznamke, gotovo v njih najdete vsak svoje ime zapisano. V njih so cele vrste števil in naslovov naših odjemalcev, vsakovrstnega stanu, sami pristni Vydrovčani. Veliko jih poznam osebno, spominjam se dobro njih rokopisa, čeravno je poteklo že veliko časa, odkar sem s svojo ženo, ki mi je bila pri mojem podjetju vselej zvesta in vrla pomočnica, lastnoročno zapisaval takrat še v priprosto knjigo naslove naročnikov, ki sem jih pisal sam tudi na zavitke in poštna pisma. Veliko jih je med tem pograbila nesumljena smrt! Kadar me prijatelji obvestijo, da je umrl ta ali oni izmed najstarejših naročnikov, vselej se spomnim svojega začetnega delovanja. Čeravno domišljija slika včasih najmičneje slike za prihodnost, vendar nisem nikdar sanjal o svojem podjetju, kakor je sedaj dovršeno. Toda začetek je bil storjen in drugo je potem šlo samo ob sebi po srečni poti.

Pri mojem delovanju me je zares spremljala sreča, ki sem jo našel v ljubezni in podpori svojih ljubih odjemalcev, predvsem pa tistih, ki so me priporočali drugim, njih zasluge za moje vspehe so v istini neprecenljive. Od prvega začetka svojega delovanja sem preživel dobo, katere v marsikaterem oziru ne morem primerjati s sedanostjo, a bližnja prihodnost bo gotovo v marsičem drugačna od sedanosti. Svet napreduje, niti ta slovanski svet ne stoji. Dandanes pihlja druga sapa, dandanes se kažejo povsod težnje za podjetnostjo in koristnostjo. Kaj se je prej kazalo kot ideal, to je dandanes že uresničeno. Lahko z veseljem opazujemo, da tako češka, kakor slovenska obrtnija vsepo napreduje, vrste tovarn se množe in naša odvisnost od tujega denarja se manjša vedno bolj. To povdarjam z veselimi občutki ter sem ponosen, da se prištevam k tem, ki jim je usoda privoščila odlikovati se v češkem podjetništvu ter tako razveljavljati neopravičene nazore naših nasprotnikov o naši narodni manjvrednosti. In čeravno smo šele v začetku te epohe, ljubi Bog bo že dodelil, da bomo vedno napredovali ter pridobivali narodnogospodarsko izdatnost. Res je sicer, da naši nasprotniki tudi ne dremljejo, res je, da je treba napornega dela, da ne opešamo in da nismo premagani. In jaz želim, da imam na tisoče posnemalec, jaz želim, da iz vrst teh majhnih Vydrovčanov, ki so prikrmeljevani z našo otroško moko, ki so se zredili od naše žitne kave, ki tolažijo svojo žejo ne s pivom ali vinom, temveč z našim dobrim Julepom, želim, da vsi ti vzrastejo v pridne delavce, ki bodo vspešno obdelovali naša slovanska tla, ki bodo spravljali bogato žetev tako za se kakor za celoto.

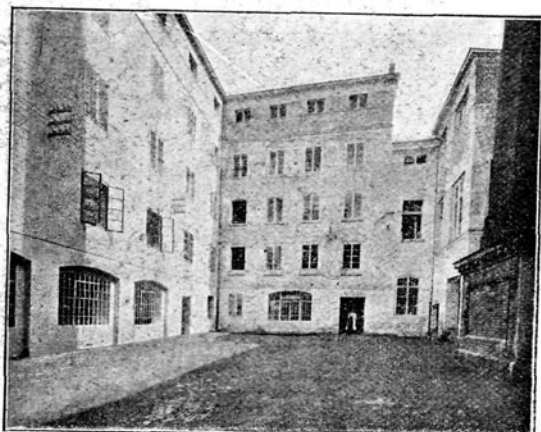
Nehoté sem jo zavil nekoliko v stran, čeravno ni moj namen, da Vas odpeljavam in zavajam od pravega predmeta razprave in zapostavljam smo-

TLORIS TOVARNE

CELOTNI POGLED NA TOVARNO.

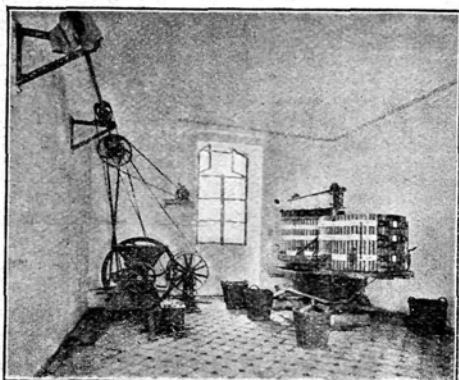

I. dvorišče.

ter in cilj, za kateri se pravzaprav potegujem; tudi to ni moj namen, da se tu ponašam s svojim narodnjaštvom. Ne nameravam izkoristiti svete narodne zastave za kramarsko barantijo, ne, tega nisem nikdar storil. Jaz sem se vedno oprijemal načela, da je za me prva zapoved, da vsakemu odjemalcu pošteno postrežem z izvrstnimi izdelki, naj si je kateregakoli naroda in jezika.

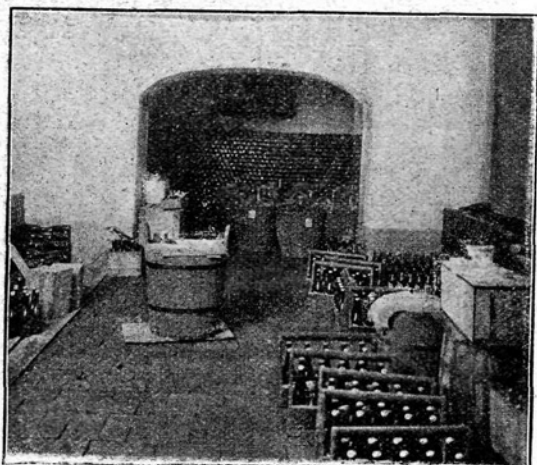
Leto 1912 ostane velpomembno za mo-

jo tovarno. S tem, da sem zgradil nekaj novih poslopij, druge pa sem prezidal, izgleda zdaj moja tovarna tako, da je nihče ne spozna, kdor jo je videl prej. Malodane dve leti sem zidal, nove zgradbe so zahtevale ne samo veliko denarja, temveč tudi dokaj potrpežljivosti. Danes, ko je izginila pri zgradbi zadnja sled zidarskega dela, se mi je jako olajšalo pri srcu. Ne zanikujem poštenega zidarskega dela, a v tem se gotovo vsakdo z menoj strinja, kdor je imel kaj opraviti z zidanjem, da pri tem delu snaga in red nista posebno upoštevana. Pripomniti pa moram, da je zgradba izvrstno izpeljana in dovršena in da se ž njo lahko pobaham.

Stiskalnica.

To pa zdaj tudi hočem storiti. Vi se morebiti z odkritosrčnim zanimanjem brigate za razvoj moje tovarne, za to Vam hočem z besedo, in kolikor je mogoče, tudi s slikami počistiti prostore, kjer se izgotavljajo izdelki, ki si Vi jih naročujete od mene in ki se razpošiljajo po vsem svetu. Staro tovarno sem opisal v časniku že l. 1905, tudi pozneje je bilo o njej večkrat pisano. A zraven Vas, svojih starih in zvestih odjemalcev, imam tudi nove, ki se gotovo tudi zanimajo za moje podjetje, pred-

Klet.

vsem za novo zgradbo. Za to mi ne očitajte baharije ali ošabnosti, teh napak pač nimam. Tudi nisem jaz vsega izvršil. Res je sicer, da sem jaz sprožil vselej prvo misel ter vse vodil, a zraven sebe sem imel veliko vrlih sodelavcev, tako iz vrst uradništva kakor delavstva, ki so me uspešno in nesebično pri vsem podpirali, jaz nočem krajšati njihovih zaslug. Nova tovarna je delo celote, ne posameznika.

Zdaj pa Vas vse prosim, da me blagohotno pospremite po prostorih tovarne. Njeno zgodovino Vam orišem pozneje.

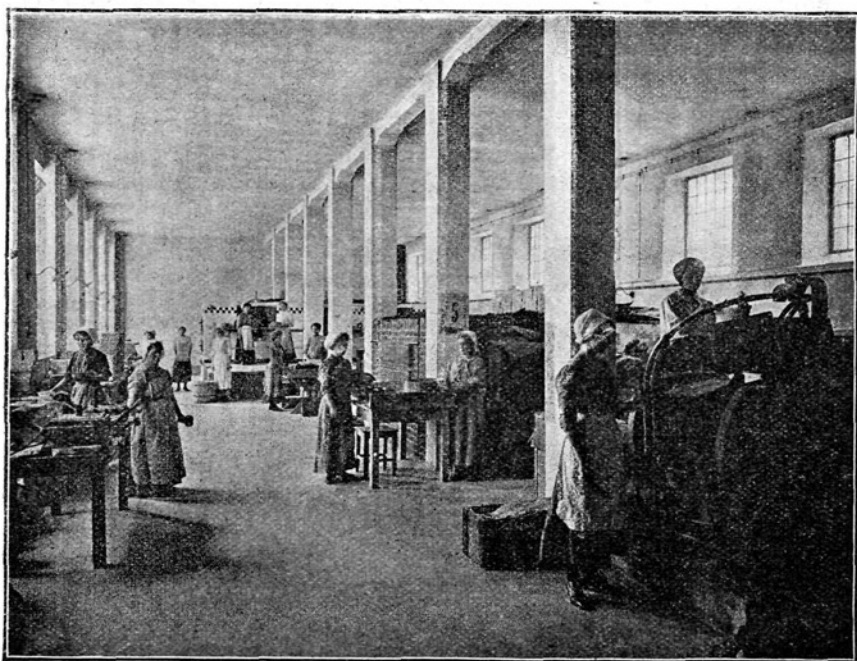
Po električni železnici št.

14 se pripeljate do periferije Zlate Prage. V vrtih, ki mejé z veliko zgradbo praškega izgojevalnega zavoda za epileptike in v prihodnjem okrožju letovišč je Rokoska, nekdanja tovarna za sladkor, sedaj pa naša tovarna. Poglejte na priloženi načrt in sicer od vzhodne strani. Kraj mejnega zidovja, ki obkroža novi lepi drevored, stopite skoz prehod (na sliki je zaznamovan) v prvo dvorišče adaptiranih, t. j. popolnoma novih zgradb in poslopij, kakor je to zahtevala potreba.

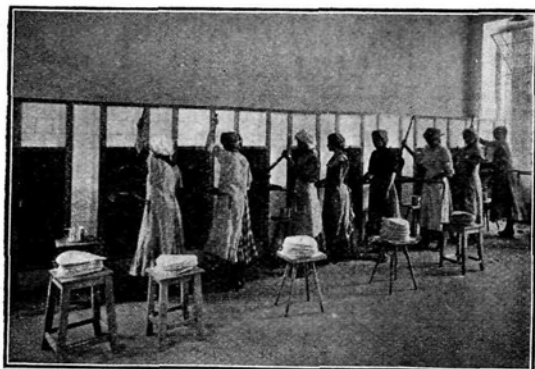
Na desni strani je najpoprej stiskalnica ali preša za sadje, v kateri se v jeseni preša sadje: višnje, borovnice, grozdje in jabolka. Teh imamo vselej veliko zalogo, za omenjeno sadje traja sezona vselej dolgo. Drugo sadje pa se mora takoj uporabiti, kadar ga dobimo. V stiskalnici je hidravlični stroj (preša), ki omogočuje racionalno izporabo sadja, zraven pa tudi povspesuje hitro delo. Sok iz sadja izteka v klet, kjer se takoj spravlja v določene posode in steklenice.

Labcr.,terij.

Večja delavnica za oblate.

Manjša delavnica za obleate.

Ob južni in izhodni strani so vse zgradbe preskrbljene s kletmi. S tem je nam omogočeno, da v sedanjem času lahko pomnožimo izdelovanje Julepa; to je nam bilo dosihmal nemogoče, ker je nam primanjkovalo prostora. Vse kleti so med seboj združene. V teh kletih se vsi soki pastevrizirajo, da se prepreči kvašenje. S tem se prepreči ne samo kvašenje, temveč tudi vse druge naravne

procedure, ki soke kvarijo. Pastevrizirani soki se v hladni kleti ohranijo jako dolgo.

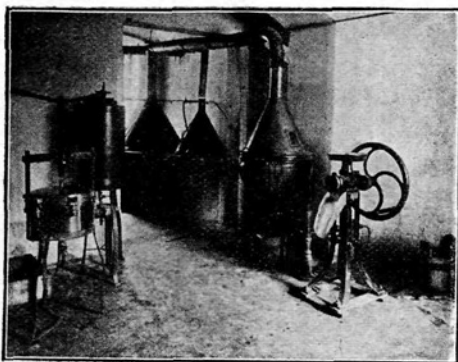
Tik stiskalnice je prostor za prvo pomoč pri telesnih poškodbah in v slučaju bolezni.

Zraven tega prostora je kemični laboratorij kot izkuševališče. S tem, da preizkušamo neizdelano blago ali tako imenovane surovine, ustrezamo užitrniskim postavam, ki so napravljene v korist odjemalcev. S tem varujemo tako sebe kakor Vas. Z malo besedami hočem tu še omeniti dotično kemično kontrolo. Človek, ki se ne izpozna v izgotavljanju živil, ima včasih napčne nazore o načinu izgotavljanja. Dandanes je navada, da vsaka večja tovarna,

Pošta.

ki razpolaga z obširnimi prostori, skrbi pri delu za potrebno snago in za uveljavljenje socialnih naredb, ki povspesujejo pametno in zdravo delovanje v delavnicah.

Delavnica za juhine pridelke.

Vsako hranilo, ki ga izgotavljamo v tovarnah, zahteva, da mu takoj zaupamo. Drugače bi ne mogli povžiti ne sladkornega bonbončka, ne čokolade, ki se vendar napravlja v strojih, ne da bi se je dotaknila človeška roka. In ako se to mora že zgoditi, potem morajo biti vselej snažne roke. Gospodinja ali kuharica mora nekatero jedi vedno le z roko pripravljati. Lahko mi odgovorite, da je to „domača“ roka, toda vi ne morete izključiti niti tuje roke, kadar rabite in uživate jed, ki se je pripravila zunaj Vaše hiše. Na primer — morebiti že

TONE RAKOVČAN:

JESENSKI VEČERI.

(† Ivi Mlakarjevi.)

Čez daljno nebeško stran
oblaki večerni gredo,
odrumenel je breg —
in v srcu je čudno hladno. —

Pojdi zvezda,
plavaj v daljo,
nekaj v prsih mi veli,
da dekletce
sredi kočē
bolno v postelji leži . . .

Če pa očki
sta zaprti
in pozdrav ju ne odpre —
žalost meni
naj gre v dušo —
ti izgini za gorē . . .

V tem čudnem otožnem času
si name v pozdrav se ozrlo,
potem si očesci zaprlo —
na oknu pa zrasel
krvavi je cvet.

I.

Ko v cerkvi, je v duši mrak,
misli — zvonovi pojo,
želje — molitev šepet —
srcē pa — k pogrebu neso . . .

II.

Če zagledaš
zdrav obrazek
v beli postelji nocoj,
prav prijazno
ga pozdravi —
pa nad kočico obstoj.

III.

Pripel si ta cvet sem na prsa,
in k srcu krvave okove
sem dal, neizbrisne sledove —
da nikdar pozabil
ne bom Tvojih let . . .

□□□

IVAN VAZOV:

DED JOZO GLEDA . . .

(Iz bolgarskega.)

Če se spomnimo naših očetov, starih očetov in sorodnikov, ki so odšli na drugi svet pred osvoboditvijo naše očetnjave, predno so sladki žarki svobode vzplamтели pred njihovimi očmi, potem pač pomislimo: kako veliko bi bilo njihovo čudenje in njihovo veselje, če bi se zgodil čudež in bi vstali od večnega spanja iz svojih grobov, vrnili se nazaj na zemljo in pogledali okrog sebe po domovini . . . Vsi omamljeni bi bili od vsega tega, kar jim je bilo v življenju popolnoma neznano. Vse bi jim bilo nepričakovano in neverjetno. In kako tudi bi bili povsod!

Ali one ne bodo vstali od mrtvih, one nesrečne duše naših sorodnikov, ne bodo se vrnile, da se razvesele nad čudeži

svobode, ki jih gledajo naše oči tako ravnodušno in ki so jih enkrat komaj upali gledati od daleč v svojih najpogumnejših sanjah . . .

Ne! ne bodo vstali od mrtvih . . .

In vendar je bil človek, ki je umrl pred osvoboditeljsko vojsko in ki je vstal od mrtvih . . . ne . . . ki je pa vendar očutil presenečenje novo prebujajočega se življenja, ki je gledal svobodno Bolgarsko, prizanešen od razočaranja, ki je del nas vseh, ki živimo in vidimo . . .

Ta človek je bil neki štiriinosemdesetletni starec, ded Jozo.

Živel je v gorski vasici, ki je imela komaj dvajset bajt, ki so se zagnezdele v ozko skalno zarezo Stare Planine nad Isker-klisuro.

Ta ded Jozo, priprost, ampak duševno prav odprt in bister človek, je imel trdo življenje sužnja za seboj, življenje polno nadlog, groze, beznadnosti. Nesreča ga je zadela, da je v šestinštiridesetem letu oslepel pred rusko-turško vojsko.

Ostal je živ, ampak vseeno je umrl še živ za ta svet in v njegovem srcu je ostalo le še neutišano in skrivno hrepenenje, videti „Bolgarsko“, videti svobodno Bolgarsko.

V njegovi duši so živele slike iz črne preteklosti. V njegovem starem in vendar svezem spominu so rojili celi roji spominov na suženjsko življenje, strašni in grdi spomini. V svojih mislih je jasno videl, kar je gledal nekdanj z očmi; v črni temi, ki ga je obdajala, je jasno in razločno gledal rdeče feze, turbane, knute . . . divje Turke z besnimi obrazi . . . v dolgo suženjsko noč brez veselja in upanja . . . V nji se je rodil, v nji je umrl.

*

V ono takrat nepristopno balkansko puščavo je odlegal vojni krik le slabotno in pridušeno. Bitke so bile že skoraj končane in v svetodaljno Isker-klisuro ni nikoli zabobnel odmev topov.

Bolgarska je bila svobodna. In tudi ded Jozo je postal svoboden . . . rekli so mu takrat.

Ali on je bil slep, on ni videl te svobode, on je tudi ni mogel čutiti.

Svoboda je donela zanj v besedah: Turkov ni več pri nas! . . .

In on je čutil, da jih ni.

Vendar je želel videti „Bolgarsko“, nekaj „bolgarskega“, da bi se njegova duša razveselila.

Pri svojih priprostih sosedih, kmetih, v njihovih pogovorih, v njihovih mislih, v skrbeh njegovega vsakdanjega življenja ni čutil ničesar novega in posebnega. Vedno isti ljudje, iste strasti, ista mrznja, isto uboštvo kakor prej. Slišal je v tem odleglem gorskem kotu isti vrišč in trušč, isti kreg v krčmi, ista obrekovanja, iste borbe s naravo.

„Kje je ono „Bolgarsko“, ono pravo, edino „Bolgarsko?“ spraševal je začudeno, kadar je sedel pred hišo in z brezizraznimi, mrtvimi očmi strmel v daljavo.

Če bi imel oči, bistre kakor orel, bi odletel tja gledat, kako izgleda novi svet.

„Zdaj, zdaj bi potreboval oči!“ je mislil z grenkobo.

Videti svobodno Bolgarsko, je bila želja, ki ga ni zapustila nikdar. Ta misel je potisnila vse druge v ozadje. Nemir življenja, ki ga je obdajalo, mu je bil popolnoma tuj, on ni imel deleža na njem . . . vse je bilo tu tako malo pomembno, tako ničevno in navadno!

Bal se je umreti, predno bi razumel, kaj je „Bolgarska“ in še bolj se je bal, da ne bi od starosti izgubil pamet, predno bi spoznal to posebno, čudovito in sveto stvar . . .

*

Enkrat — peto leto po osvobodanju — se je razširila po vasi — kdo ve na kakšen način — novica, da bo prišel predstojnik okraja gori k njim.

Novica je vznemirila vas.

Tudi ubogo srce deda Joza je začelo živahnejše udarjati in njegova duša se je zibala v sladki opojnosti, kakoršne prej ni poznal nikoli . . .

Zdaj bo res že videl „Bolgarsko,“ zdaj se bo seznanil s predstojnikom, velikim gospodom! . . .

Spraševal je na vse strani, kakšen je pravzaprav ta človek in kaj je pravzaprav. Kmetje, ki so bili kaj po svetu, so mu rekli, da je to, kakor prej kajmakan, paša.

„Ampak, bolgarski paša?“ je vprašal razburjeno.

„Seveda bolgarski, kakšen drug neki? . . .“ so mu odgovorili.

„On je torej eden naših . . . Bolgar?“ je zopet vprašal začudeno.

„Kaj bi rad, da bi bil Turek, ded Jozo?“ so odgovarjali kmetje sočutno, kajti oni so že davno videli doli v mestecu predstojnika in še večje gospode, čeprav v Sofiji ni bil še nihče od njih.

Vendar ded Jozo ni zadovoljen s tem odgovorom. On sprašuje, kako je predstojnik oblečen . . . kako se drži . . . če ima sabljo? . . .

Odgovorili so mu da, da ima sabljo.

In on je vzdihnil od veselja.

Videl ga bom, takoj ko pride . . . si misli njegova stara, tresoča glava.

*

Predstojnik se je pripeljal in se nastanil pri Denku.

Denkova kočja je bila takorekoč še najbolj gosposka v vasi. Imela je eno nadstropje, pobeljena je bila in na enem oknu je viselo celo zagrinjalo . . . majhne, ozke stopnice so vodile od

zunaj do veže. To kočo so izbrali vaščanje za sprejem visokega gosta.

Tudi ded Jozo je hitel k Denku, potrkal na lesena vrata od dvorišča in zaklical:

„Denko, kaj je gospod že tukaj?“

Denku se je zamračilo lice, ko je zagledal deda.

„Da prišel je,“ je dejal. „Po kaj si pa ti prišel? Predstojnik je truden, pusti ga na miru.“

„Če ti pa pravim, da mu povej, naj pride malo ven!“ je odgovoril starec trdovratno in tipal s palico po dvorišču, iskajoč stopnice v hišo.

„Zakaj ste tako trmasti? . . . Kaj vam bo predstojnik?“ je spraševal gospodar.

„Jaz že vem . . . Treba mi ga je . . . Samo reci, ded Jozo, slepec, ga bi rad videl . . .“

„Videl?“ se je smehljal Denko in rekel: „Ravno tako ga boš videl, ko svoj obraz v vodi.“

Ampak starec je ostal stanoviten. Že je natipal prvo stopnico in njegova stara glava se je tresla.

Kmet je odšel k predstojniku in naznanil, da hoče slep, otročji starec govoriti ž njim.

„V kakšni zadevi?“

In ko mu je Denko razložil, se je začudil: „Videti me hoče? . . . Slepec, praviš?“

„Slep je že pet ali šest let.“

In on je pripovedoval, kako je ded Jozo kar naenkrat oslepel, malo prej predno so prišli „bratje“.

„Bil je precej pameten, razumen človek, je pripovedoval Denko. „Ampak božja roka se ga je dotaknila, kdo ve zakaj . . . Zdaj gleda, ampak ničesar ne vidi . . . Ravno tako je, kakor da bi bil mrtev . . . Zakaj ga Bog k sebi ne vzame? . . . Še sreča, da ima malo posestva . . . pa ga sin in snaha pazita. Dobra sta ž njim.“

„To je čudno . . . si je mislil predstojnik. „Naj pride. Ali pa ne . . . pojdem rajše sam . . .“

In odšel je v vežo pa po stopnicah doli.

Po stopinjah ga je ded Jozo takoj spoznal: on je, bolgarski paša.

Uradnik je zagledal pred seboj belobradatega starca z zdravim, zagorelim obrazom, v ponošenem telovniku. Ded Jozo je trepetal po celem telesu. Spoštljivo se je odkril in sklonil glavo.

„Kaj hočeš, ded?“ je vprašal predstojnik.

Starec je vzdignil glavo in uprl svoje mrtve, nepremične oči v njega. Samo usta so zatrepetala v močnem, mišičavem obrazu.

„Ali ste vi, blagorodje?“

„Da, jaz sem, ded.“

„Paša?“

„Da, jaz sam,“ se je nasmehnil predstojnik.

Starec je pristopil k njemu, stisnil kučmo pod levo pazduho, prijel predstojnika za roko, potipal njegov rokav, dotaknil se kovinskih gumbov na prsih, vzdignil se na prste, potipal epavlete na rami in jih poljubil.

„Moj Bog! . . . Videl sem!“ je rekel starec, pokrižal se in obrisal z rokavom solze, ki so se posvetile v njegovih slepih očeh.

Potem se je globoko priklonil in dejal: „Zdaj mi odpusti, sinko, da sem te nadlegoval . . .“

Stegnil je palico iskajoč pot in odšel, ne da bi si pokrtil svojo staro glavo.

*

Potem so prišli enakomerni dnevi brez svetlobe, večna tema, v kateri je ostala edina svetla iskra, oni dan, ko je videl bolgarskega predstojnika . . . pašo.

Starcu se je zdelo, kakor da bi bil po petih letih zopet za en trenotek spregledal in zagledal „Bolgarsko“, mal zablesk Bolgarske . . . In to ga je popolnoma prepričalo, da so Turki odšli.

Razun tega dogodka je ostalo vse pri starem: kakor prej se je shajal v krčmi z istimi kmeti, slišal je iste prepire in ista opraviljanja. Življenje poleg njega je šumelo, kakor prej, z istimi težavami, istimi boji in skrbmi, na katerih ni imel nobenega deleža več . . . bili so mu tuji, kakor je bil on tuj njim!

Edino veselje mu je ostalo in sladilo njegovo temno, slepo življenje: gotovost, da je Bolgarska svobodna. In če je včasih premišljeval o vaških preganjanjih, o medsebojnem sovraštvu in obrekovanju v vasi, se je čudil, da si zastrupljajo ljudje življenje, namesto, da bi se veselili in bili srečni, da je Bolgarska svobodna . . . Kje imajo vendar svoje oči? . . . Blaženi bi morali biti! . . .

Kakor, da so oni slepi, a on edini vidi od vseh njih . . . si je mislil.

Sedel je pod starimi hrasti, poslušal, kako je Isker šumel v globočini in si je mislil, da prihaja Isker iz velike daljave in da je mnogo več in mnogo bolj imenitne reči videl, kakor on sam . . . To ga je veselilo.

Tako je potekal čas.

In neki dan se je srce deda Joze zopet živahnejše zgenilo, hitrejše zatripalo. O Veliki noči je prišel edini vojak iz vasi na dopust. Kavalerist.

„Kako je pa prišel? . . . V vojaški obleki?“ je vprašal ded Jozo in glas se mu je tresel.

„V uniformi! . . .“ so mu odgovorili.

„S sabljo?“

„Boš že slišal, ded Jozo, kako žvenklja.“

Starec je hitel k sosedu.

„Hej, vojak . . . kaj si tukaj?“

„In kaj bi rad, Jozo?“ ga je vprašal stari Kolja.

„He, kje je vojak? . . . Rad bi ga videl!“

Kolja je poklical sina, da se pokaže dedu Jozi.

Vojak je prišel.

Starec ga je spoznal po sablji, ki je rožljala po kamnih. Približal se mu je in stisnil roko, ki mu jo je vojak veselo ponudil v pozdrav. Potem je potipal debelo suknjo, gumbe, kapo, vzdignil sabljo in jo poljubil.

Uprl je v mladega, začudenega vojaka svoje mrtve, ugasnjene oči in dve solzi so se utrnili po rjavih licih.

„Zdaj imamo toraj bolgarsko vojsko?“ je vprašal, tresoč se od sreče.

„Imamo jo, ded Jozo . . . bolgarsko . . . vojake in oficirje . . .“ je odgovoril vojak ponosno. „In kneza . . .“

„Kaj bo prišel enkrat tudi k nam?“

„Kdo? . . . knez?“

In kmet Kolja in sin vojak se od srca smejata prosto-dušnosti deda Joze.

Ded Jozo pa je celo uro spraševal o bolgarski palači v Sofiji, o bolgarskih topovih, o vsem . . . In ko je slišal vse tiste čudovite reči, ki mu jih je pripovedoval vojak, mu je, kakor da bi se v njegovi duši vžgalo solnce in razsvetilo vse naokrog . . . kakor da vidi zelene hribe, gole pečine in vrhove . . . orle, ki hitijo pod oblaki, ves prostrani, lep svet! . . .

Oh! . . . zdaj bi potreboval svoje oči, zdaj! . . . misli starec jezno.

*

Dolgo časa je živel ded Jozo pod temi novimi utisi.

V odleglo vasico ni prišel nihče, nihče od zunaj, iz nove Bolgarske, da bi vlil nov vir plemenitega navdušenja v njegovo srce. Nobeno razodkritje, ki bi starcu, četudi le od daleč, pokazalo življenje prerrojene Bolgarije. Nič ni motilo enomerne dneve v vasi.

Politični dogodki, ki so se vrstili in Bolgarsko v najglobokejše globočine pretresli, so minili, ne da bi izzvali kak odmev v mali gorski vasici. Časopisi niso prihajali v borne, siromašne bajte in kdo bi jih bil bral . . . Učitelja tu ni bilo. Tu ni bilo šole, ni bilo popa, niti cerkve in niti župana ne. Zima je s svojim snegom in blatom odtrgala že itak odleglo vas za celih sedem mesecev od sveta . . .

Dnevi so se v popolni nevednosti vseh svetovnih dogodkov počasi nizali mimo tihe vasi deda Joze.

Počasi se ga je polastila popolna otrpnelost proti vsemu, kar ga je obdajalo. Za nič se ni brigal, za nič se ni zanimal in ljudje so govorili, da postaja star in otročji, cele ure, da, cele dneve je sedel v hrastovi senci zatopljen v misli. Mrtve oči nepremično uprte pred se, je poslušal šum Iskra.

Kakor da ne bi moglo ničesar več prodreti iz zunajnega sveta v njegovo dušo in jo oteti počasnega in tihega umiranja.

Ampak še enkrat se je zbudil k življenju . . .

Razširila se je novica, da bodo skozi Iskrsko zarezo zidali železnico. Inženiri so že začeli meriti.

Ta novica je prišla tudi do deda Joze in kakor s kladivom je razbila njegovo duševno otrpnelost.

V globočini njegove pameti se je zbudil medel spomin: nekdanj, nekdanj je slišal od nekega kmeta iz Vrače od čarbadžija Mane, da so gospoda, bogata gospoda, podjetniki in francozki inženirji dejali, da se skozi Iskrsko zaseko nikdar in nikoli ne more zidati železnica. Miljone in milijone bi se potrebovalo in še to zastonj.

„Kaj? . . . Bolgarska železnica?“

Nikakor ni mogel verjeti.

Železnica skozi to skalnato zaseko, skozi strme gore, skozi pečine, kjer komaj kože najdejo malo prostora za svoje noge . . .

„Mi da bi to? . . . ko nihče drugi ni tvegaj? . . .“

Ali nekega dne so mu povedali, da so že začeli z delom, da polagajo šine. Mnogo kmetov je dobilo pri podjetju dela, pa so vsak dan hodili doli k Iskru.

Starec se je čudil . . .

Kje so našli tako učene inženirje? Svet je velik in Francozi so pametni . . .

Ne, ampak rekli so mu, da so tudi inženirji Bolgari.

In starec se je čudil.

„Kaj? . . . Naši? . . . Bolgarski inženirji . . . Mi smo tako pametni . . . In denar, ti milijoni . . . tudi to naše . . .“

Zdaj je sprevidel, da je Bolgarska velika, mogočna in močna. Njegove uboge misli so komaj obsegle in zapopadle to veličino.

In njegova duša je vzplamtela od ponosa: Bolgarska roka reže gore, ustvarja delo, ki se mu bo čudil svet?! . . .

Ko so prvokrat zagrmel gore v odmevu dinamičnih razstreliv, ki so jih vžgali doli v prepadu pri Iskru, si je starec brisal solze iz oči.

Od tistega časa je bi najrajše na pečini, kakih sto korakov od svoje bajte, ki je visela nad globoko zarezo nad Iskrom. Tukaj je donel odmev od dela spodaj s podvojeno mogočnostjo.

Od zjutraj do večera je stal tam na tisti pečini zatopljen v poslušanje klicov, zapovedi, udarcev krampov ob kamenje, drdranje in škripanje voz, zatopljen v šum in hrum različnega dela na tem ogromnem projektu.

Železnica je bila zgrajena. Z utripajočim srcem je zaslišal ded Jozo prvi pisk lokomotive, prvo grmenje koles po železnih šinah. In to je bila „bolgarska železnica,“ ki je piskala in gremela. Ded je bil kakor preroben, na novo je oživel.

Ko se je bližala ura, ko se je peljal vlak mimo, je že stal ded Jozo na pečini, da bi slišal žvižg, da bi „gledal,“ kako bobni bolgarska železnica skozi zaseko.

Nič ga ni zanimalo, nič ga ni brigala njegova vas in ljudje v nji, samo žvižg železnice je ulival nove sile v njegove stare ude.

Kadar se je približal čas „piskanja“, je pustil vse in šel poslušat, „gledat“, kakor je rekel . . .

Popotniki, ki so se vozili v železnici in opazovali skozi okna lepo okolico, so ugledali v svoje začudenje visokega starca, kako je stal na pečini in jih pozdravljaj s kapo.

Kmetje so bili navajeni, da je odhajal ded Jozo k pečini in so rekali dobrodušno: Ded Jozo gleda . . .“

Ta še živ, a vendar za svet že mrtev človek je vstajal le ob žvižgu železnice od mrtvih, budil se k življenju in se veselil bobnenju vlaka.

Nazadnje je samo še železnica predstavljala zanj svobodno Bolgarsko . . . Ker ni nikoli v svojem življenju s svojimi očmi videl železnice, si jo je predstavljal kakor ogenj bruhajočega zmaja z ogromnimi krili, ki kriči, piska, divja, laja in z neznano močjo in hitrostjo drvi skozi gore, oznanjajoč svetu moč in slavo in napredek osvobodjene Bolgarske.

Večkrat je vprašal kak nov vlakovodja na prvi postaji, kdo je starec, ki stoji vedno na oni pečini, kadar se vozi vlak mimo in maha s kapo. „Kaj je ob pamet?“

In kmetje so mu navadno odgovorili: „Nikakor ne . . . To je slepi ded Jozo . . . Stoji tam in gleda . . .“

*

Neki večer se Jozo ni vrnil domov.

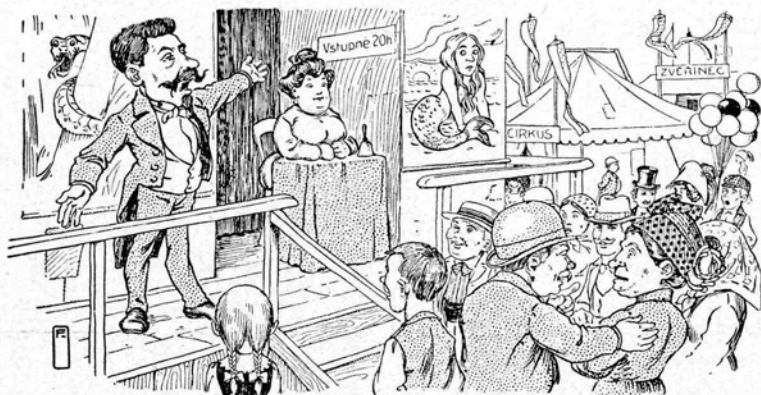
Takoj drugo jutro, ko je zora počila, so ga šli iskat. Mislili so, da je padel čez skale v prepad.

Ali sin ga je našel mrtvega na pečini s kučmo v rokah.

Jozo je umrl, ko je pozdravljaj svobodno Bolgarsko . . .

Porabi priložnost!

Principal v cirkusu: „Blagovolite, velečenjena gospoda, le stopiti notr, tukaj se kažejo le največji čudeži sveta, da bote ostrmeli, one-

meli in dolgo časa ne bote mogli izpregovoriti še besedice ne.“

Mož k ženi: „Ti stara, tja moraš iti, to je nekaj za tebe.“

GUSTAV GRAŠČAN:

KJE SO ČASI . . . ?

(Slavki.)

Kje so časi, tisti časi,
ko smo še sanjavo zrlj,
ko so bila lica bleđa,
ko smo od ljubezni mrli . . . ?

Kje so časi, tisti časi,
ko smo se nedolžno bali,
in v izvoljenke bližini
s komplimenti smo lagali . . . ?

Glej, jaz sem se osokolil,
mirno zrem Ti v zorno lice,
marsikaj povem Ti lahko,
manj laži, a več resnice . . .

□ □ □

SVETOZAR ČOROVIĆ :

NAPROTI.

(Iz srbskega.)

Že od zgodnega jutra so se začeli sosedje shajati in razgovarjati med seboj. Nekako lahkotno pristopajo eden k drugemu, nekako svečano, praznično, kakor o Božiču, kadar hočejo miriti in poljubljati: po ramah se tleskajo, z rokami živo mahajo po zraku, smejejo se. Kakor da bi vedel vsak nekaj tajinstvenega in veselega! Žene nosijo polne golide mleka, vrstijo se pred kočami vse potne in zasopljene ter stikajo glave; dekleta poskakujejo, šalijo se, nagajajo in prepevajo na ves glas, naglo pozabivši na pretekle žalostne dneve, ko nihče ni smel izustiti glasnejše besede. Vse se je spremenilo, vse se je prerodilo . . . Kakor, da se je cela vas obnovila in se vesela pripravlja na neko posebno svečanost, na praznik . . .

Opoldne se je nemir še povečal.

Ljudje so se začeli v gručah sprehajati po vasi, ženske z dojenci na rokah, otroci z zastavicami na palicah in s peresi za klobukom . . .

Vse hiti, vse hodi kakor na perutih, vse se pomenkuje in veseli! Nekteri vriskajo, drugi pojo, sami ne vedo, kaj bi počeli od bujnosti.

Kakor da so vsi pijani od neke čudne sreče.

Tudi stara llinka je čisto brez pameti.

Tudi ona, že stara, zgrbljena od dela in muk, je izšla iz svoje bajtice. Svoje dve punčki je vzela s seboj, eno osemletno, drugo desetletno in tako se je vrtela, da je vse za njo gledalo.

Hitela je naprej in vlekla deklici s seboj. „Brat pride!“ je ponavljala.

„Brat pride!“ to je govorila neprestano že dve leti, odkar se je srbsko ljudstvo spuntalo proti Turkom in je odšel njen Jovo na vojsko proti njim in je ostala sama z njimi in sama delala in se mučila. Postarala se je hitro, komaj za kruh je zaslužila ampak delala je tiho in vdano in nikomur se ni pritoževala.

„Brat bo prišel,“ je rekla punčkam, kadar ni bilo kruha v bajtici. „Kadar bo on doma, bomo imeli vsega zadosti. On bo delal za nas vse . . .“

Končno je napočil dolgo pričakovani dan, kadar so se vo-jaki vračali domov! . . . Tudi on se bo vrnil, postaven, delaven, močan, ponosen. Kadar si zasuka rokave, poskočijo mu mišice na rokah, trde, kakor kamen . . . On bo hiši preskrbel vsega! . . .

Starka beži, beži, da bi mu šla daleč, daleč naproti, da bi ga videla uro prej, kakor drugi, da bi videla njegove oči, krasne, velike, črne oči! . . . Da bi ga poljubila na čelo, na tisto rdečo črto, ki se mu pozna, odkar je padel enkrat z drevesa . . . Da bi ga videla, poljubila — in takoj umrla, ločila se od tega sveta.

„Mati, mati, trudne sve že!“ je zatožilo starejše dekletce.

„Brat pride!“ je odgovorila starka. Star robec, ki si ga je zavezala na glavo, je padal raz sivih las in plapolal za njo v zraku, ali ni ga popravila . . . Samo dalje je hitela . . .

Prešla je vas in šla po zaprašeni cesti do onega gozdčka gori na grebenu. In še le tukaj je začutila, da ne more naprej. Noge so ji odpovedale službo.

Vstavila se je.

„Tukaj si bomo odpočile,“ je rekla težko sopeč. In se je spustila na zemljo.

Iz gozdčka je zapihal hladen veter in jih pogladil po vročih obrazih. Starki je bilo to prijetno. Odprla je usta in globoko vdihala zrak v se, misleč, da jo bo pokrepčal, da bo mogla zopet naprej . . . naproti . . .

Veje so zašumele nad njimi in ptice so pele.

Punčkam je bilo to všeč. „Smemo malo v gozd?“ so vprašale.

Starka jih je pogledala raztreseno. Potem še le se je spomnila, da je zdaj v gozdu polno jagod, da so rdeče in sladke. In Jovan ima rad jagode! Še ko je bil majhen fantiček, je tekel v gozd na jagode . . .

„Pojditi . . . in natrgajti bratu jagod . . .“ je zašepetala, ozrši se površno na otroka.

Deklici ste odskakali in ona je slišala, kako so šumeli grmovi in kako so veje pokale pod njihovimi stopinjami.

Zamislila se je. Zdelo se ji je, kakor da vidi Jovo, kako gre k nji v oni isti obleki, v kateri je odhajal z doma. Isti je, samo obraz mu je zarjavel od solnca in vetra. Odpira roke in smeja se ji . . . Nič ne govori, samo smeja se in ta smeh se mu tako lepo poda! . . .

Starki je zatrepetalo srce. Hotela je skočiti kvišku, da bi zavriskala od veselja in stekla v njegov objem . . . Prebudila se je iz mislij in pogledala na cesto . . .

Nikogar ni bilo . . .

Vzdihnila je, sklonila glavo in trudila se, da si zopet prikliče v misli prejšnji obraz . . . Zastonj . . . Samo to se ji je zdelo, da sliši neke korake, njegove korake . . .

Zopet je vzdignila glavo, zopet zastonj!

Neka ptica je priletela in nežno zapela . . . Starka se je zagledala v njo. Tako milo in sladko je bilo to petje. Stegnila je svojo koščeno roko, kakor bi hotela privabiti ptico bliže . . . Ali ptica se je preplašila in odletela.

Iz daljave se je slišal šum, kakor da burja buči čez hribe.

Starka je pogledala po cesti. Daleč tam se je vzdigal gost oblak in kakor bi segal do neba. Ničesar ni bilo mogoče razločiti . . . In neprenehoma se je približeval, postajal tanji, prozirniji. Končno je razločila starka nekoliko jezdecev in pešcev, ki so se približevali vasi.

Zatrepetala je in skočila kvišku.

„Tukaj je, tukaj je brat!“ je zaklicala na vso moč.

Dekletci ste prileteli iz gozda in obstali ob nji. Vsaka je držala šopek jagod v rokah.

Vstajniki so se približali. Šli so v gručah, raztrgani in resni. Objeli so se okrog ramen in šli tiho, molče, kakor da gredo k pogrebu. Kakor da se nič kaj posebno ne veselijo, da so že blizu vasi; kakor da so pričakovali jo drugačno videti in so zdaj razočarani.

Starka je stopila na cesto pred nje.

„Dober večer!“ so pozdravili nekteri.

Ona ni odzdravila. Z očmi je prehajala z enega na drugega. Iskala je sina.

Ni ga bilo med njimi.

Ni ga zagledala in nihče ni pristopil k nji in ji rekel: mati.

„Kaj se je zakasnil?“ je rekla polglasno in žalostno.

„Kakor da ne ve, da ga čakam, kakor da je pozabil na nas . . .“

Mlajša deklica jo je potegnila za rokav. „Kje je brat?“ je vprašala.

„Precej, . . . precej bo prišel,“ je odgovorila mati.

In spet je pogledala po cesti in opet je zatrepetala. Še so se bližali nekteri.

„Tukaj je! . . . Tukaj je!“ je vzkliknila.

Gruča je prišla do nje. Vsi njeni znani sosedomi so bili. Botrov Marko, stričev Pero, Stanko od ujne . . .

„Kje je Jovo?“ je vprašala Stanka in ga prijela za roko.

Stanko je v zadregi obstal. Pogledal ji je v oči, v obraz in povetil glavo. Kri mu je stopila v lica.

„Ne . . . ne vem,“ je stisnil skozi zobe.

„Kaj gre za vami?“ je izpraševala starka in mu stisnila roko, kakor v mrzlici.

„Za nami ne gre nihče več,“ je rekel, iztrgal se ji iz rok in bežal za drugimi. Ona je obstala. Pogledala je za njimi in v prsih jo je nekaj stisnilo. Kakor da se je nekaj pretrgalo v srcu.

„Ni ga,“ je šepetala,
In opet se je zagledala po cesti, kakor da vedno še čaka,
da bo prišel iz daljave.

Na cesti ni bilo videti nobenega prahu več, nobenega popotnika več. Samo nekoliko vran ji je preletelo nad glavo in so krakajoč odletele daleč . . . daleč . . .

„Ni ga,“ je zašepetala znova in neka slutnja se je polastila. V očeh so se ji zabliskale solze in začele padati po rjavih, od skrbij razoranih licih.

Obe dekletci so se tesno stisnili k nji, vsaka od ene strani. Obe so jo nedolžno, otroško gledajoč v njo, tolažili:

„Brat bo že prišel, gotovo bo prišel!“

RADOŠ:

JESEN.

Zavele so sape jesenske
čez pusto, megleno plan,
umrlo je cvetje pomladno,
ugasnil pomladni je dan.

V srce se je žalost vrnila,
v očeh je ugasnil sijaj:
odšle so vse sanje . . . in morda
nikdar več ne bo jih nazaj . . .

ŠTEFKIN:

POLDE.

Tako,“ so rekli gospod „purgarmajster“ Poldetu, občinskemu potu, vaškemu policaju in rejene matere županje pokornemu slugi v eni osebi — „tako, to je oglas. Jutri popoldne okoli petih se pripeljejo skozi našo vas premilostni gospod škof“ — Polde se spoštljivo odkrije in prikloni ter pri tem malodane zadene z nosom ob očetov trebuh — „in ljudje naj skrbe, da bodo hiše, mimo katerih se bodo peljale kočije, spodobno okrašene. Tu imaš polo in glej, da vsem to še danes poveš.“

Vroč poleten dan se kuha nad vasjo in Polde je truden in kar nekam na spanec se mu hoče. Prejšnjo noč je „nadzoroval“ pivce pri Sodčku — ne ravno dolgo! Nasprotno, zelo zgodaj je bil že doma — ob štirih zjutraj. In sedaj, v tej vročini naj leta z oglasom okoli? Ne, tako udarjen Polde zopet ni! On ve, kaj stori! Tamle preko ceste stanuje Lena, lepa vaška vdovica. K nji gre sedaj Polde.

„Ježeš, da te vendar spet enkrat človek vidi,“ mu kliče Lenica s praga naproti. „Le stopi v hišo in sedi! Kaj mi prinašaš?“

„Jaz? Prinašam? Nič ne prinašam. Samo tako, sem dejal, da moram enkrat malo pogledati k tebi, ker grem ravno mimo. Pri „starem“ sem bil“ — Polde časti svojega predpostavljene samo, kadar stoji pred njim — „ravnokar je prišla važna novica, ki pa mora za sedaj ostati še tajna.“

„Pojdi, kaj ne poveš! Tako važna! Kaj pa je prav za prav?“

„Mora ostati tajno!“ pravi Polde.

„I, seveda mora ostati tajno, Polde, pred drugimi ljudmi! Meni boš pa že smel zaupati, midva sva si bila vedno dobra! Na, ureži si in grlo si zamoči.“ — Lepa vdovica Lenica je postavila pred Poldeta kos gnjati, dobršen krajec rženega kruha in trebušnato steklenico z jabolčnikom.

„Bog ti povrni, Lenica,“ — Polde jo je prav lepo pogledal — „ker lačne nasitiš in žejne napajaš! — Veš — a raznesti ne smeš okoli!“ pristavi, ko je trikrat za vrstjo izpraznil kozarec.

„Jaz, raznašati? Mari sem že kdaj kaj?“

„No, jaz samo tako mislim in kar mislim, to rečem, ne smeš biti huda, Lenka! — Glej, to je oglas; tu imaš, beri!“

„Ježeš, kaj takega! Sam presvetli škof“ — Polde se sedaj ni odkril in ne priklonil, marveč je porinil dober zalogaj kruha in svinjine v usta — „sam presvetli škof pridejo k nam in jutri že! — Za božji čas! Človek bi skoro ne verjel.“

„Je že križ, kaj se če, no,“ pravi Polde. „Vse hiše bi morale biti v rožah in fanah, pa kako naj ljudje kaj store, če ničesar ne vedo in se ne sme nič povedati.“

„Res je tako, res!“ vzdihne Lena.

Polde se zahvali za gnjat in jabolčnik, odide zadaj za hišo in preko sadnih vrtov na hrib za vasjo. Gori stoji pod visokim orehom mogočen stog slame. Nanj se skobali s silo in težavo Polde, se prav udobno zlekne v senci na mehko slamo in se ozre podse v vas. — Res! Čez trenutek stopi iz hiše Lenica, lepa vaška udova, zapre za sabo večna vrata in hiti k sosedu kovačici. Čisto novo, velezanimivo novico ji ima povedati. Ostati mora sicer tajna, a ker je kovačica le tako hudo radovedna in je Lenki najboljša in najvernejša prijateljica v vasi, slednjič le izve veliko skrivnost. Lenica pa ima še več prijateljic in tudi kovačica jih ima dokaj.

Poldetu pridejo med tem v hladni senci čisto gorke misli. Zala babnica je še Lenčka, četudi vdova — vdova, pravijo, je za devet deklet — in prijazna, takoj mu je postregla z gnjatjo in jabolčnikom; ali bi tudi komu drugemu? Koliko je stara? Trideset jih še nima, ugiblje Polde. In tako lepo skupaj, celo gospodarstvo. Dve kravi, petero ovac, tri kozače in na polju ne ravno najslabšo setev.

Iz vrtov gori mimo stoga se vrešče pripodi jata otrok.

„Kam pa, vpijati kričave?“ zavpije Polde s svojega ležišča.

„V gozd po smrečino in bršljan! Kaj Polde še ne ve? Jutri pridejo v vas — papež!“

Naslednjega dne se je pripeljal prevzvišeni skozi ovenčano vas in dopadlo se mu je zelo.

Tri mesece pozneje sta Polde in Lenka praznovala poroko.

TONEJ SELJAN:

PO BITVI.

Bilo je zvečer 24. junija leta 1859 v daljni, solnčni Lombardiji, na polju za Kustoco.

Oj, kako je izgledala lepa, rodovitna pokrajina! Polje pomandrano in uničeno, kakor ga še nikoli ni razbila najhujša toča, ni je bilo bilke, da ne bi bila strta in pohojena; zemlja razrita, kot da je baš razorana, drevje obtolčeno in ranjeno, da so trske visele od njega in veje in listje je ležalo okrog debel; visoke jagnjedi so stale tam gole in okleščene in delale vtis kot da stoji beli kostenjaki. Mesto hiš in drugih poslopij so tlela črna pogorišča, iz katerih se je dvigal zatohel dim od tlelih, napol ugaslih ogorkov in kuhajočega se mokro sparjenega sena.

Sredi dneva je bil prizor morda še veličasten, ko je bilo še vse živo tod in so hiše gorele z jasnim plamenom; tod je vršelo hrupno življenje; koliko je bilo tu bitij, koliko src, koliko duš, koliko mladih, napol pokopanih nad in načrtov.

Toda vse to se je sešlo sem s strašnim namenom: uničit se, morit, pobijati drug drugega, poskušati svoje moči in to — do smrti . . .

In ubijali so drug drugega, klali se, teptali so dobro mater zemljo, izbrisavali sledove dela človeških rok; teptali so bujna žita, zeleno travo, mlade nasade, vse, vse. — Mladi možje, cvet narodov, so se pehali tu, prašni in potni in srca so jim burno bila.

I zdaj je večer, noč, — poletna noč . . .

Na večer je prišel naliv in je pogasil ognje in zdaj so se vlekle zadehle, smrdeče sopare počasi, rekel bi lezle so izpod črnih, mokrih kupov, ki so zasuti s pepelom tleli počasi in niso mogli dati plamena.

Vse ozračje je bilo napolnjeno s tem duhom, gostim in težkim in pljuča so sopla s težavo in uporom.

Mračilo se je. In takrat je potihnilo vse. Utihnili so streli, borilci so zapustili bojno polje in so se utaborili izven bojišča. Le zdaj pa zdaj se je oglasila troblja v dalji, divji, besni kriki so potihnili, nobenega povelja, kratkega in rezkega, več ni bilo čuti, — nastala je tihota.

Ampak to ni bila resnična tišina, ni še izumrlo vse, ne, tako se je le zdelo oddaleč, ampak kdor je hodil tiste ure po teh poljih, temu so vstajali lasje. Tam se je pasla groza. Mesec je vžsel iz daljnje ravnine; vstajal je počasi, počasi in njegov blede

žarki so padali na ravan. In videti je bil tu pa tam med grmovjem ali v razoru temen trepetajoč predmet, tu pa tam se je dvignila od zemlje človeška glava, je zamahnila roka, se zganila noga, suhe ustnice so zamlaskale; dvignilo se je truplo po konci in vnovič izginilo, padlo na zemljo. In bleda lica, gladka in napeta, so se grozeče svetila, steklene oči so odbijale mesečni svit.

Otožen, zamolkel jek se je začul tu pa tam; votel, razsušen in hripav krik, blazna, brezupna prošnja, zamolkla kletev.

In te motno blesteče glave, ta telesa so ležala čez in čez po polji, tu posamič, tam kupoma in na njih so bile črne, utrinjajoče se lise, krvavi sledovi, usehli studenci življenja.

Tu pa tam se je začelo truplo plaziti mimo drugih, mirno ležečih, prelezlo je komu čez nogo ali roko, se premikalo nekaj časa otožno stokajoč in nazadnje spet zastalo, obležalo. Kako strašna zapuščenost je bila v delež včerajšnim še tovarišem in prijateljem.

Mesec je vstajal višje in višje, in ko je bil že visoko na nebu, je buknil sredi polja plamen kvišku. Osušila se je kopa slame, pod katero so tlele iskre, izpod katerih se je že dolgo vlekkel vlažen dim in osvetlil je samotno kmetiško domovje.

Jasno so se videle bele stene, mestoma okrušene in čudo: slamnata streha je bila še cela, skoro nepoškodovana.

In tam, nedaleč od goreče slamnate kope, je bil vhod v leseno kolarnico in v ti kolarnici je bilo polno stoka in ječanja, kletve in molitve in vzdihov.

Le sem so med bojem nanosili ranjencev, da so ležali drug pri drugem in tu je ležal tudi Pošenčev Janez.

In ta je meni pripovedoval te zgodbe.

In ta mož je takrat, ko mi je to pripovedoval, imel leseno nogo in je hodil ob palici.

Nekaj njegovih besed hočem zapisati.

Nanosili so nas v kolarnico v času, ko se je že bližala noč. Potem so drugi vojaki odšli in ostali smo sami.

Imel sem prestreljeno nogo in ležal sem ves omotičen in nikamor se nisem mogel ganiti. Vse me je bolelo, vsi udje, vse kosti, a v glavi mi je gorela in kljuvala zavest, da sem brez noge in da bom umrl. A ta zavest ni bila jasna, samo nekak strah je bil, neka strašna, nepopisna groza, vsled ktere se mi je zdelo, da je včasih kri nenadoma čisto zastala po žilah, kot da se je strdila ali se spremenila v svinec. Hudo je bilo, hudo.

Tam smo ležali mi in Italjani, vse namešano, a zdravega človeka ni bilo med nami. Ječali so okrog mene, kleli, molili.

O Dio, o Bog, mein Gott, Madona santissima, v vseh jezikih se je tu zdihovalo in tudi klelo se je v vseh. Zdaj pa zdaj je kateri začel grgrati, sopsti poredkoma, in nazadnje prestal; umrl je.

Proti polnoči je vse zelo potihnilo; večina je bila že mrtva.

Ležal sem toraj med samimi mrličmi in postalo me je strah. Usta so mi bila tako suha, da ni bilo ni trohice mokrote v njih. Oj, ko bi imel požirek vode — kako sem je želel . . .

Začel sem se majati, lezti na kvišku; privlekel sem se iz kolarnice na dvorišče. Sredi dvorišča je bil vodnjak na vreteno, gledal sem ga in se trudil proti njemu, nazadnje sem ves onemogel obležal pred njim in zavest me je zapustila.

Zbudilo me je jutro, ljudje so se povrnili k hiši, okrog vogla je prišla mlada Italjanka. Obstala je pred mano in grdo me je gledala.

„Dobra ženska, dajte mi kozarec vode“, poprosim.

„Umri, pogini, ladro tedesco!“ mi je odgovorila.

„Vsaj kapljico,“ sem prosil.

Ona se mi je zlobno smejala.

„Ali se ti je ljubi? Ne dobiš je!“

Prišla sta za njo dva moška in sta me uzrla.

„Kaj iščeš tu? Poberi se!“

Rekla sta, da me ubijeta, če ne odidem z dvorišča.

Že sta pobirala kamenje, da bi me kamenjala.

In šel sem. Toda kako! S kako težavo . . .

Prilezel sem na cesto, obležal na obronku in čakal, čakal... cele ure.

In takrat je solnce vzhajalo iz ravnine in začelo pripekati vedno močneje. Mučila me je vročina, noga me je bolela, slabost me je napadala.

Prišel je po cesti oddelek italjanskih sanitejcev. Nesli so ranjenca.

Prosil sem: „Dobri ljudje, vzemite me s seboj.“

Šli so dalje in na me so se komaj ozrli.

Kmalu za njimi prijaha italjanski general. Sklonem se kvišku, prosim s povzdignjenimi rokami.

„Rešite me smrti, rešite!“

Zapodil je konja in mi izginil izpred oči.

Obupaval sem.

Vse zaman, yse.

Toda ne. Čez nekaj minut so se oni vojaki, ki so prej nesli ranjenca, vrnili s praznimi nosili in so me z veliko nevoljo naložili in me odnesli.

General se me je usmilit.

A Italjan, ktereга so prej nesli in ki je bil ranjen le v roko, je moral iti zadaj in me je na vse načine zmerjal in preklinjal.

Tako sem prišel v laško bolnišnico in tam sem pustil polovico noge, da sem si rešil življenje.

In zdaj sem — kaj neki? — Revež . . .

To imam od vojske.

Kadar človek ne misli.

Ona: „Čula sem, g. Ogrizek, da vas vaša mama sili, naj se oženite z Repičevo Urško. Seveda, ona je lepa, bogata, izobrazena . . .“

On: „Ah, gospodična, prisegam vam, da nočem ne lepe, ne bogate, ne izobražene — jaz — jaz — hočem le vas!“

Damske veselice pri čaju.

Hči: „Mama, zakaj pa ne prirediš zopet kake večerne veselice, da se pri čaju malo kratkočasimo s svojimi prijateljicami in znankami?“

Mati: „Prosim te, čemu? Saj ni v trgu zdaj nič novega in ena taka pikantna dogodbica, kakor se je v zadnjem času pripetila sodnikovi Amaliji, pač ni toli vredna, da zaradi nje aranžiram veselico.“

NARTE VELIKONJA:

IVAN SLIVAR.

Jaz sem ga videl in se mi ni smilil, se mi ni smilil, ker se je smehljal, videl sem ga, ko se je smehljal bolesti in skrbi, ko se je smehljal po toliki žalosti in joku.

Vsi so se jokali. Stara mati se je jokala, žena, šest otrok je jokalo in jokal je sam gospodar.

„Kaj bo zdaj?“

Kakor brez glave je hodil okoli njiv in travnikov; vse je bilo v najlepšem cvetju in zelenju, vse se je svetlikalo v pomladnem solncu — zato mu je bilo še težje pri srcu, še bolj nejasno mu je brnelo v glavi, še bolj ga je peklo v prsih.

Malo posestvo je imel ob železnici, ženi ga je kupil, a sam je bil železniški čuvaj. S trudom in s skrbjo je zbiral krono h kroni, da je kupil posestvo ob progi in ga obdeloval. — Ne, obdelovala ga je žena, pomagali so otroci — on jih je samo gledal, ob progi je stal, zasenčil oči in mahal z bandercem

v pozdrav. Gledal je na njive in travnike in zdelo se mu, da je vse njegovo, vse, tudi naprej do reke, naprej do gozda. Zato se ni mogel uveriti, da je res, kar je slišal, se ni mogel uveriti, da je res, kar je čital. Kakor bi dal del svojega srca tem njivam, s svojimi žulji je kupil posestvice in tudi s svojo krvjo, s svojo ljubeznijo ga je kupil.

Pa saj ni verjel! . . .

Tisti dan je prejel odlok, da je premeščen. Čital je tiho, čital na glas, čitala je žena, ker je bilo tako pisano . . .

„Iz službenih ozirov premeščam Ivana Slivarja . . .“

Tega ni verjel, ker sploh ni mogel verjeti.

„Šest otrok! — Ali ne vedo, da je plača premajhna za vse. Ob posestvicu so se že preživili, trdo sicer, a živeli so vendar . . .“

Kakor brez glave je hodil okrog njiv; rad jih je imel kot otroke.

„In v Škrbino! — Ozka soteska zapira pogled na vse strani, samo nebo se vidi, tisto modro nebo se vidi, niti solnce hiše ne obsije.“

Mislil je Slivar in pri srcu mu je bilo težko; na njive je mislil, otroci so ga skrbeli.

„Kaj pa otroci? — Sami tudi ne bodo imeli solnca. — In komu pustiti njive . . .“

Oglasil se je zvonec ob čuvajnici: mimo je moral prisopihati brzovlak.

Vzel je rdeče banderce in se postavil ob tračnici. Zamigljala so okna; Slivar je pozdravil.

„Za par dni!“ . . . si je mislil. Tisti dan so se mu zdeli vsi potniki žalostni in potrti. Še strojevodji je rezala skrb na čelo brazdo . . . Še kolesa so tisti dan žalostno pela, še dim je dišal po žalosti.

„Janez,“ mu je rekla pri večerji žena. „Kaj, ko bi šel prosit! — Ko bi jim rekel: posestvo imam, ki me redi in me plača, bi rekel. Otrok imam preveč — kaj so te krone za družino, bi rekel . . . Prosit pojdi.“

Slivar je že davno to mislil, a ni si upal izgovoriti, a ženin sklep je bil njegov sklep. Položil je žlico na mizo, za njim so odlagali žlice otroci, le najmlajši je vtaknil roko v mleko in lizal prste.

„Tako bo najbolje, prosit pojdem. Otroke imam, njive imam; vse bom povedal.“

Tisti večer ni šel po progi; pred čuvajnico je legel v travo in mislil vse prek in sploh ni mislil.

Nad dolino je bila pomlad. Rahel šepet je šel čez zelenje, živ vonj je visel v zraku, ki oprostí človeka vsega. Njive in travniki so se kakor valovi dvigali v poltemi, kakor bi dihali in vsrkovali pomladno življenje. Akacije in jeseni so v dogledni daljavi stali kot temno ozadje, kot črne maroge kraj polsvetle ravani.

„In v Škrbini je zdaj še sneg,“ je nevede vzdihnil Slivar.
„Prezebovali bomo.“

Skozi okno so prihajali glasovi; žena je molila z najmlajšim večerno molitev.

„Pojdmo spat,
z Bogom spat,
v sveto hišo
prebivat . . .“

Slivar se je obrnil v travi; kakor bi ga nekaj sunilo, se mu je zdelo.

„Sveti križ,
božji križ,
mene doli
položiš . . .“

Slivar je vstal, sklonil se neopaženo in tiho pokleknil ob oknu. V sobi je klečal na posteljici najmlajši s sklenjenima ročicama kot droben angelček in ponavljal.

„Tam je zlati roč;
Jezus in Marija od pekla proč . . .“
„Od pekla — proč . . .“

*

„Kdo ga je videl?
Z upognjenim hrbtom, na lice si je sam napisal krivdo, ki je ni imel.

„Njive imam, gospod, otroke imam . . . Zdaj še izhajam, prosim! — Pustite me na mestu, prosim! — Škrbina ni za me, ni za moje otroke! — Stradali bi, prezebavali bi; šest jih je, prosim . . .“

Kdo ga je videl?

Prošnja je bila vsaka njegova beseda, še njegova stopinja je prosila in pogled je prosil . . .

Začel je pri nižjem uradniku, ker ni vedel, kdo največ ukaže.

„Mi ni znano,“ je rekel uradnik ena. „Ne vem,“ je rekel uradnik dva. Uradnik tri je rekel: „Ne morem nič zato, pojdite naprej!“ Mnogo je rekel uradnik tri.

„In šel je naprej — in potrkal slednjič na zadnja vrata, pravzaprav ni potrkal; sluga v uradnem jopiču ga je sprejel in tudi sluga je hotel izvedeti zadevo natančno. Ko sta stvar preslesla, je sluga zmajal z glavo in uradno izjavil:

„Težko bo . . .“

Vendar ga je naznanil.

Vstopil je z zadnjim upanjem v srcu . . .

„Kaj bi rad? . . .“

„Njive imam“, je začel, „gospod svétnik, prosim.“

„Kaj bi rad?“

Gospod je sedel v naslonjaču, a se ni ozrl, ampak kadil in pisal.

„To sem prejel, gospod svétnik!“ Sluga ga je naučil. Izvlekel je odlok iz žepa.

„Že prav!“ je rekel ravnatelj. „Kar preselite se!“

„Rad bi ostal!“ se je izvilo Slivarju.

„Saj je pač isto; plača ista, stanovanje isto.“

„Njive imam, žena jih ima . . .“

„Ravno radi njiv morate proč, če jih imate; to je dokaz, da zanemarjate službo.“

„Ne, gospod, prosim, službe pa ne.“ Šinila mu je misel v glavo, ki ga je spekla. Ovadili so ga, si je mislil.

„Ne zanemarjam, kdor to trdi, laže.“

Ravnatelj pa je pogledal kakor ranjen gad in dvignil roko.

„Pojdite!“

„Prosim, gospod svétnik, še enkrat radi otrok, prosim. V šolo je daleč . . .“

Ravnatelj pa je že spet sedel in se sklanjal nad akti in kadil.

„Pa grem . . .“ si je rekel Slivar, ko se je zavedel.

Stisnil se je v kot v gostilni in gledal skozi okno, gledal v strop in bogve še kam je gledal.

„Kakor psa me je odvrnil,“ si je mislil. „Komu zdaj njive?“ — In še bolj se je stisnil v kot; hudodelec se je zdel samemu sebi. Vsakdo — in deset potepuhov je sedelo prav pri oknu in klelo — nihče jih ni zapazil — a v njega se je vsakdo ozrl in bral na obrazu, da ga je ravnatelj zapodil, vsakdo, a deset potepuhov ni gledal nihče . . .

„Kakor psa . . .“ in z neko slastjo je ponavljal: „Kakor psa . . .“

„Pst, gospodje, tiho, tiho!“ je miril debeli krčmar potepuhe.

„Tiho?“ se je osmelil eden. „Res je; tem gospodom je samo za naslove, a mi, mi se borimo za kruh in če ga ukrademo tam, kjer ga je preveč, smo kaznovani . . .“

In zaklel je, da je res in nihče mu ni zameril. „Nas pa pustite pri miru . . .“

In osmelil se je drugi potepuh.

„Da, nas pustite pri miru!“

In zaklel je, da je to res in nadaljeval.

„Mi pa trpimo in delamo za druge in smo hlapci in klečplazimo in prosimo za kos kruha tiste, ki jim je samo do naslova. Mi ne smemo prositi, mi ne smemo krasti, ker smo nižje vrste, a oni nas love, da zakrivajo sebe. Hlapci smo! . . .“

Krčmar je spet oddrsal in ni jim rekel žalega, tudi potepuhi niso več govorili glasno . . .

Slivar pa se je spet spomnil in se še bolj stisnil v kot in pil in šepetal.

„Hlapci smo! — Kakor psa . . .“

Kdo ga je videl?

*

„Kaj bi z njivami? — Samo trpljenje je in davki so. Toliko ti dam, več niso vredne . . .“ In ponujali so mu polovico.

Tako je šel od kmeta do kmeta, tako so odhajali od njega kmet za kmetom in ponujali polovico. Povsod isto, vsak enako, kakor bi bili zmenjeni.

A njemu ni kazalo drugače, kakor vse prodati in ker jih je moral prodati, so mu ponujali pod ceno . . .

„Naj pa pusti, da mu osat zaraste njive,“ se je pridružil Cibavs. „Zlato je v njivah, kajpak . . .“

„Sami cekini bi ne bili dražji, Slivar,“ je godrnjal Civ in dvignil svojo leseno nogo. „Pa imej jih, če jih ne daš.“

Ni kazalo drugače; prodal je in z njimi je prodal svoje veselje in svojo jasno misel. Začutil je sedaj odvisnost od ljudi, neprijetno čustvo hlapčevstva mu je tiščalo rame in prsi in roke. Kar je bilo njegovega še na svetu, še to je izgubil.

Ponoči se je odpeljal na novo mesto, ker bi podnevi ne mogel.

Na Škrbini je bil Slivarjev nov dom. Ker je bil mraz na progi, je drugi dom bila žganjarna. Nevede je zašel v njo prvič, nehote drugič, tretjič, da se ogreje, da se pogovori, četrtič in petič ni imel več izgovora. Na Škrbini je bil Slivarjev nov dom in po treh mesecih je postala žganjarna. Čutil je, da mu škoduje, vedel je, da otroci stradajo in vsak dan je napravil trden sklep, da ne pojde več in vsak dan je šel.

V soteski pa je bil mraz po zimi in otroci so stradali, žena je jokala.

Uvidel je svojo pogubo in še enkrat je šel na ravnateljstvo.

„Ni mogoče sedaj; nered bi bil.“

Mlajši uradnik je sedel na ravnateljskem stolu. „Ni mogoče! — Pa vendar plača je že dovolj velika za družino, samo zapravljati se je ne sme . . .“

„A tam ni mogoče živeti; šest nas je. Ko bi povišali plačo, prosim, gospod.“

„Razumete, človek božji, da bi bil to nered; drugi so tudi potrebni. Čemu pa Vas je toliko?“

Slivar je šel in stopil iz jeze v krčmo spet in pil in pil.

V kotu so igrali štirje razcapani ljudje in na misel so prišle Slivarju nehote spet besede: „Hlapci smo, klečeplazimo in prosimo.“

Slivar je pil in mislil nejasne, negotove misli in zato ker so bile misli nejasne, je pil.

Proti večeru se je prigugal domov.

„Čemu pa Vas je toliko?“

V čuvajnici so jokali otroci, najmlajši je bil z ročicama okoli sebe in ihtel.

„Ne, ne moliti! Lačen!“

Žena je slonela na postelji in gledala skozi okno, stara mati pa je tešila dete.

„Moli dete! — Kruhek spi.“

Slivar je stopil v sobo in se zasmejal.

„Ti, žena, koliko jih je pa! — Glej, vse polno . . . Čemu jih je toliko? . . . Saj tu ni niti prostora zame . . .“

Obrnil se je, pograbil najmlajšega za lase.

„Kakšno številko pa imaš ti, aii si desetnik?“

Zena mu je iztrgala dete, ki je trepetalo v zraku in ga pahnila iz sobe.

„Janez!“

Slivarju pa je vse vrelo po glavi. Po progi je šel in zagledal bič v žganjarni. Jasnih misli je hotel in zato je stopil v njo. Ob žganju je začutil čudno žalost v srcu, preko prs ga je žgalo in tiščalo in ga poniževalo. Kakor bi mu sipal kdo žerjavico na prsi, se mu je zdelo. To žerjavico je gasil in pred njim je vstajala vedno bolj jasna misel, vedno bolj natančno je slišal.

„Progo razdenem; ali ni rekel, da se nocoj pelje mimo?“ In bil je preverjen, da je rekel.

Pred žganjarno je našel luč, prižgal jo je in vedno bolj se mu je zdela znana, dokler ni bil prepričan, da je njegova, dokler se ni preveril, da je v službi.

Postal je ob progi. Zvonec je v daljavi naznanjal vlak. V glavi mu je vse brnelo. Zakaj ni ob čuvajnici? Odpuščen bo — pognan po svetu. Spet se je spomnil besed potepuha.

„Hlapci smo in klečeplazimo . . .“

Tistikrat je Slivar vzel debel kol in dleto, ki je ležalo ob tiru in začel odvijati vijak in dvigati šino . . .

Po dolini je že ropotal vlak . . .

V Slivarju je vse gorelo: dvoje žarečih oči se je bližalo, kakor bi sesalo iz njega zadnjo zavest, tako živo so bile vprte vanj . . .

Blazno se je nasmejaj, prižgano luč je dvignil visoko nad glavo, sedel sredi šin in se smejaj . . .

Po dolini je že ropotal vlak. . . .

Strojevodja je pravočasno še zapazil luč. Našli so Slivarja, a ni bilo besede iz njega, le rezal se je izza belih zob in rdečega, pijanega lica in smehljaj . . .

JANKO DRN:

MATERI.

Pa mirno sedim in molčim . . .
Pred mano slike se vrstijo
kot težka megla se topijo
v brezdanjo, temno dalj.
Iz nje spet nove vstajajo,
spet nove se porajajo
o davnih, lepih dneh . . .

In iznad grobov
kot lahen zefir
gre piš vetrov,
z njim sreča in mir.
Kot tajen dih se mi zdi, da slišim
nje glas . . .

„Oh, mati, zakaj si šla od nas?“

A vetrič ne zmeni se,
on gre naprej,
in s ce je žalostno
tožno kot prej.

TONE RAKOVČAN:

SLOVO.

Dekle, dekle, delaj šopek
z nagelja nocoj skrbno,
tam čez hrib večer prihaja,
za večerom gre slovo.

Delaj šopek za v tujino
z njim spomin na pot mi daj —
bogve bo še nagelj v oknu,
ko se vrnem spet nekdam.

Če na prsih nagelj zvene
bo povedalo srce,
da je v vasi okno prazno,
izba prazna je, dekle . . .

Delaj, delaj, dekle, šopek
z nagelja nocoj skrbno,
tam čez hrib večer prihaja —
v jutro tu me več ne bo.

□□□

Dr. IVAN LAH:

DEKLA.

Ženske v kuhinji so se čudile. Debela kuharica se je zadovoljno smejala, pomivalka se je ozirala zamišljeno skozi okno. Kdo bi si bil mislil. In vendar ni bilo nič nenavadnega. Vsem se je tako zdelo, in so se vendar čudile.

V gostilni so imeli deklo. Bila je dolga, visoka, nerodna. Imela je majhne sive oči in pust, brezizrazen obraz. Toda bila je marljiva in hišni gospodinji je bila po volji. Vstajala je zgodaj zjutraj in je pospravljala po vseh prostorih; po dnevi je stregla gostom v kmečki sobi; zvečer je delala do zadnjega in je mirno odšla spat. Komaj so čutili, da je pri hiši in je zalegla za več ljudij.

Le včasih zvečer je prišel v gostilno bled, suh človek z velikimi kodrastimi lasmi. Nikoli ni šel v gosposko sobo; ostal je v kotu v kmečki sobi. Takrat je bila dekla kakor izpremenjena; obraz je bil rdel, oči so se svetile, roke so se ji tresle. Izpregovorila je z njim nekaj besedi, postala je z njim v veži par trenutkov, predno je odšel in ga je spremila do vrat. Takrat so vselej mnogo govorile ženske v kuhinji in so se na glas smejale.

Tako je prišla zima, ko je nastal zunaj v parkih in na ulicah mraz. Takrat je prihajal blede človek vsak večer; sedel je v kotu in je gledal predse z velikimi zamišljenimi očmi. Vedeli so o njem, da je muzikant in da igra v predmestnih gostilnah. Bil je zanemarjen in slabo oblečen. Takrat so prišle ženske na sled celi zgodbi. Dekla je ljubila muzikanta in mu je dajala denar. Ko je bil lačen in raztrgan, je prišel k nji in ga je nasitila in oblekla. Kdo ve, kod se je potem vlačil cele noči in kod je popival po dnevi. Nekoč je dekla prosila pomivalko, naj ji posodi dve kroni. Ni imela več denarja. Pomivalka ji ni hotela posoditi in ji je očitala, da je nespametna, ker daje denar človeku, ki popiva bogve kje z drugimi ženskami. Dekla je cel večer jokala.

Nekoč zvečer so videle ženske, kako je stala dekla z muzikantom na dvorišču. Stala sta v kotu in on ji je pretil. Iztrgala se mu je in je zbežala preko dvorišča. Šel je za njo in je zalo-

putnil vrata, da so z vso silo priletele v njen hrbet. Toda drugi večer je zopet prišel, vsedel se je v kot in dekla mu je stregla, kakor vselej.

Zvečer je dekla izročala gospej denar in je manjkalo za eno večerjo.

„Nekdo mi je ostal dolžen,“ je rekla dekla, „plačala bom jaz od svoje plače.“ Roka se ji je tresla in vsa je prebledela.

Takrat jo je gospa pogledala:

„Vse vem,“ je rekla, „ni treba prikrivati. Ne maram takih ljudij v hiši. Tudi ne pustim, da bi ti raztepala z denarjem. Falot je, ki te zlorablja.“

Od takrat ni bilo muzikanta več v hišo.

Čez teden je prinesel pismonoša denar z nakaznico, ker ni mogel najti osebe, ki ji je bil denar poslan. Dekla je bila poslala muzikantu denar.

Takrat se je gospa razjezila. Poklicala je dekle in ji je odpovedala službo.

Prvič se je takrat ponosno vspela nerodna postava, sive oči so zasijale na praznem obrazu in kakor iz neznanih globoččin se je iztrgal stavek: „Grem, kajti v tej hiši ste ljudje brez srca.“

Drugi dan je odšla.

Ženske v kuhinji so se čudile. Debela kuharica se je zadovoljno smejala, pomivalka pa je zamišljeno gledala skozi okno.

Malenkost.

„Pešam, hudo pešam, g. zdravnik. Pred včerajšnjem sem še izpil 21 vrčkov piva, a včera jih nisem mogel izpiti več kakor 18.“

Zanj je preveč . . .

„Ali, mama, ti me pretepaš tako hudo kakor ateka, imej vendar na mislih razliko starosti!“

ZA GOSPODARJE IN GOSPODINJE

Cvetlični lonci morajo biti od znotraj in od zunaj popolnoma čisti, predno presadiš rastlino vanje. Treba jih je okračiti s sodo in dobro oplahniti. Pa tudi pozneje pazi, da bo lonec od zunaj vedno čist. Operi ga vsak teden vsaj enkrat, da se odstrani vsa nesnaga in plesnivost, ki zamaši one fine luknjice v lončevini, ki so potrebne, da se zemlja prezrači. V porcelanastih loncih cvetlice ne uspevajo, ker so premalo porozni.

*

Kadar otresaš sadje, pazi, da ne boš poškodoval drevesa in polomil vej. Drevo se je dosti natrudilo, da ti je rodilo sad in ti za zahvalo ne smeš polomiti z okleščki in palicami. Drevo počasi raste in predno se nadomeste polomljene veje, treba drevo večkrat več let. Sadjerejci navadno sadje prehitro pobirajo. Če obereš drevo že v septembru, ti sadje ne bo dolgo držalo, kmalo bo povenelo in gnilo. Ampak tudi nehati se ne sme predolgo; sadje, ki čez čas visi na vejah, postane grobega okusa, slamasto in trdo. Sadje obiraj z roko ali pa s posebnim orodjem, drog in poleno nista za ta posel. Poškodoval boš drevo in sad. Natolčena jabolka ali hruške se ne drže dolgo. Če drevo ni posebno plemenite vrste in se obiranje ne izplača, pogrni okolo debla vsaj rjuhe, da se sadje preveč ne otolče od padca; tudi ne stresi vse naenkrat, ampak večkrat in vselej posebej poberi sadje, da se ne poškoduje eno od drugega.

*

Gospodinja je vselej žalostna, kadar se polije beli, morda novi mizni prt z rdečim vinom. Res je proti tem grdima madežem več sredstev: sol, kislo mleko, citronova kislina, klor itd. madež se res odstrani ali poškoduje se zraven tudi tkanina, tako da je škoda še večja. Najboljši je ta način: položi platno z madežem, kolikor najprej moreš, v kipečo vodo in pusti nekoliko minut prekipeti, pa bo madež izginil.

*

Blizu San Franciska v Ameriki se nahaja mesto Petaluma, ki bi se lahko imenovalo tudi Kokošje mesto. Okoli naokoli so hribje, dolino pa deli reka. Podnebje je milo in ugodno. In v tej dolini so same kokošje farme. Na nekterih farmah imajo po desettisoč, da tudi čez štiridesettisoč kokošij. Perutnina sme prosto hoditi okrog, ima pa tudi dovolj ličnih lesenih hišic, da se skrije pred slabim vremenom in pred ropnimi pticami, ki jih je v onem kraju zelo mnogo. Vsak teden se hišice skrbno očistijo, tla pa posipajo s peskom in zgašenim vapnom. Devetdeset odstotkov teh farm goji kokoši glavno zaradi jajec, v teh imajo prednost livomeške in črne minorke-kokoši. V ostalih farmah gojijo perutnino zaradi mesa in piščancev. V eni od njih

se vsake tri tedne nasadi 60.000 jajec v dotične aparate za lego. Lani so prodali samo iz te farme čez čtiristotisoč piščancev. Nekatere farme gojijo samo posebno redke in plemenite kokoške vrste ter docilio s svojo perutnino izvanredno visoke cene. Za par se je plačalo tudi že tisočpetsto dolarjev, naravnost američansko visoka cena. Na farmah so zaposlene skoro brez izjeme le ženske in tudi lastnice so večinoma ženske.

*

Jetika je zelo nalezljiva bolezen, to ve danes že vsak otrok in vendar se ljudje tako malo čuvajo pred njo. Slovani smo sploh vsi več ali manj fatalisti in mi Slovenci posebno radi skomignemo z ramami, češ „sojeno.“ Ampak pameten človek ve, da ni vse „sojeno“ in se bo ogibal gmotne in telesne škode, kolikor je le v njegovi moči. Lenuhu in zapravljavcu ni „sojeno,“ da bi bil bogat, nemarnežu in pijancu ne, da bo zdrav in čvrst in da bo dolgo živel. Res je marsikaj odvisno tudi od slučaja, ampak razumen človek ne bo čakal na slepo srečo, delal bo in varčeval in se varoval nesreče. Samo nespametnež se trka na prsa in se baha, da njemu ne škodi nič. Ampak vsak lonec se enkrat ubije in kdor se v nevarnost podaja, bo v nji poginil. Taka je tudi z jetiko. Pazi se pred njo. Ni treba, da se ogneš jetičnemu človeku na klafter daleč, ampak poljubljaj ga tudi nikar. Če živiš z bolnikom pod eno streho, ga lepo poduči, naj ne pljuje po tleh. Pljunek se posuši in bacili se s prahom vzdignejo v zrak in okužijo druge zdrave ljudi. Če sam nisi ravno trdnega zdravja in pokašljavaš, je tvoja dolžnost, da čuvaš ne le sebe, ampak tudi druge ljudi. Če imaš otroke, ne poljubuj jih na usta, zakaj bi jih okuževal brez potrebe. Tebi ne bo boljše, četudi obolijo vsi, ki so okrog tebe. Pripeti se pa tudi lahko, da tvoja narava bolezen zmaga in preboli, da ozdraviš, a tisti, ki si jih okužil s svojo nemarnostjo, hirajo in umrjejo, da pokopaš ženo ali otroka, ki so našli bolezen od tebe. Bog je dal človeku pamet, da se ve varovati zlega. Če kašljaš, pljuvaj v posodo, v kateri je voda in če daš malo karbola notri, bo še boljše; če kihaš, drži robec pred obrazom, slin ne požiraj, ker bi mogel dobiti poleg pljučne jetike še črevno jetiko. Pij vedno iz enega kozarca in ne pusti, da bi drugi jedli s tvojo žlico. Tvoje perilo naj se posebej pere, tvoji žepni robci naj se ne valjajo okrog in ne mešajo z drugim perilom. Posebno na otroke pazi, ne puščaj jih spati v tvoji postelji in če je mogoče, naj ne bodo niti po dnevi niti po noči v tvoji sobi. Tvoja najsvetejša dolžnost je, da jih varuješ vsega hudega in bdiš v prvi vrsti nad njihovim zdravjem. Če začneš kašljati in slabeti, pojdi k zdravniku in poslušaj njegov svet, jej mnogo in krepko hrano: meso, mnogo mleka. V začetku se lahko brez velikega truda rešiš bolezn, seveda, če so že vsa pljuča inficirana, je tudi najskrbnejše zdravljenje zastoj in prekasno.

Kdor misli zidati hišo, naj dobro prevdari, kam jo bo postavil. Tlo ne sme biti močvirno in podajno; bolje je zidati malo v bregu, kakor doli v dolini. Za zidanje je treba rabiti dober material, da bo stavba trpežna. Hišo obrni tako, da bodo gledala okna proti jugu ali jugovzhodu; pazi tudi na veter in burjo, da se ti ne bo zaganjala po zimi naravnost v vežo. Jamo za gnoj izkopaj izza hiše, da ti ne bo smrad nadležen in da ti gnojnica ne more kvariti vode iz studenca ali vodnjaka. Pobrigaj se za klet, hiša bo bolj topla in suha, tudi je težavno brez kleti.

*

Kdor hoče imeti drugo leto dobra in lepa jabolka, naj po zimi jablani večkrat pognoji z gnojnico, ampak ne preblizu debla. Precej daleč, kolikor je pač krona velika, naj izkoplje luknje in večkrat zalije z gnojnico. Luknje je treba vselej zopet pokriti. Tudi tomaževa žlindra, vapno in kajnit so dobra gnojila za jablane.

*

Nekteri angleški in ogrski kmetje ne sušijo sena za domačo potrebo, kakor pri nas. Travo spravijo še mokro, takoj ko jo pokose, zložijo jo na voz pa z njo pod sušo, kjer jo še dobro pokrijejo z raznimi plahtami, da ne more zrak notri. Po zimi krmijo potem s to travo, ki je baje sveža, kakor da bi jo ta čas pokosili. Tudi odpadke od koruze, repe in pese spravljajo na ta način: Poskusiti ne velja dosti, pa bi kakšen gospodar lahko tvegal kakšen cent trave za tak poskus, ki bi, če se obnese, prihranil kmetu mnogo dela.

*

Toplina hleva je velikega pomena za zdravje naše živine. Premrzli hlevi so škodljivi, blago ostane suho in podvrženo boleznim in prehlajenju. Enako pa tudi prevroči hlevi niso najboljše. Živina postane občutljiva, zrak se prej pokvari itd. Vsak šolarček se uči že v šoli, kaj je toplomer, pa bi ga moral imeti tudi kmet. Za konje in govejo živino je najboljša toplina 10—14° R, ali 15° Celsija. Kobile, žrebci, krave in teleta potrebujejo večjo toplino in so bolj občutljivi za mraz. Prevroč seveda naj hlev tudi ne bo. Živina s težavo in prehitro diha, poti se in shujša. Za prešiče je potrebna temperatura od 10—12° Reumirja. Če je hlev velik, glav pa malo, je treba nametati slame v staje in pod streho. Tudi stljati je treba dobro, da živina ne prezeba.

*

Kopita žrebcev je treba večkrat pazljivo pregledati in če je potrebno peljati jih k dobremu podkovaškemu mojstru, da jim kopita uredi in obreže.

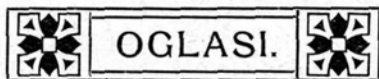
*

Mleko z medom je zelo zdravo in posebno slabokrvni ljudje bi morali to zavživati vsak dan. — Kadar si kdo odrgne kožo ali sploh rani, naj si dotično mesto dobro opere in namaže potem z beljankom. Beljanek se strdne in hrani rano pred prahom in drugo nesnago.

Zamazano, posebno pa mastno in zakajeno posodje se kaj lahko očisti z žaganjem in starim zmečkanim papirjem. Na deželi, kjer se pomije rabijo v hrano prešičem, bi se moralo sploh bolj paziti, da ne ostanejo vse saje na loncih, ko jih vtakneš v vodo za pomivanje; ne le, da na ta način ne boš posodja nikoli pošteno oprala, tudi pomije ne bodo prida.

*

Sladkor je jako hranilen. Neki francoski učenjak je dokazal, da 176 gramov sladkorja odtevega v hranilni vrednosti 730 gramov najboljšega mesa. Sladkor je lahko prebavljiv, pa ga zato zdravniki sploh priporočajo večjim otrokom in bolnikom. Seveda ni treba hrustati sladkorja kar v kosih, boljše je, če ga pomešaš v jed, če daš bolniku kuhanega sadja, posipanega s sladkorjem, otrokom sladke močne jedi. Debeli ljudje pa naj se sladkorja ogibljejo, ker dela mast.

≡ K številki za mesec januar priložimo za vse naše ljube odjemalce zopet praktični zapisnik in stenski koledarček, od katerega vam danes kažemo slike. Slikarskega dela so se udeležili sloveči češki umetniki: gg. Englmüller, Kalvoda, Radimský in Ulman. Omenili jih še bomo natančneje. Opozarjamo pa že zdaj na sledečo stvar: S številko „Domačega Prijatelja“ za mesec januar vsak dobi omenjeni prilogi. Ako bo zavoj odprt in koledarja v njem ne bo, potem ne sprejmite pošiljatve ter recite pismo-nošu: „Ne sprejemam, ker manjka koledar ali zapisnik.“ Gg. učitelji so zapisnik že prejeli, tako da dobé zdaj samo še koledarček.

Naš koledar za leto 1913.

iz navade — o tem, kako se pripravlja kruh, gotovo še niste pre-mišljevali, čeravno je kruh vsak dan na Vaši mizi. Ravno toliko za-upajte tudi našim iz-delkom. Baš v kemič-nem laboratoriju pro-sim za tako zaupanje, ker pri tem izprehodu hočem Vas prepričati, da jaz sem v tem oziru neizmerno vesten in natančen. Uvidite, da skrbim vselej za po-polno snago.

Poleg laboratorija vidite postranske stop-nice, ki peljajo v naše štirnadstropne zgradbe. Na levo v pritličju je perilnica, kopalnica za moške delavce in umivalnica za umivanje posode iz sosednje pek-arne za oblate, kakor jo gledate v tlorisu.

V pekarijo stopimo iz glavnega hodišča, ki se razdeljuje na dvojne enako hodišče. Na levo stran peljajo stopnice v pisarno, na desno pa v delavnice. Delavnica za oblate sama je že toli vredna, da jo natančneje opišem. Do-ločena je za štiri peči po 60 kleščah, torej skup 240 klešč, katerim je kos 24 delavk. Deset klešč se vselej giblje na vencu, ki se vrti. Preden se enkrat zavrti na okrog, je oblat upečen.

Na tlorisu vidite tudi postransko kurilno hodišče, od katerega se kuri v pečeh. S tem se prepreči popolnoma, da prah od premoga in pepel ne onesnažita delavnice za oblate.

Delavnica za gorčico.

Pisarna I.

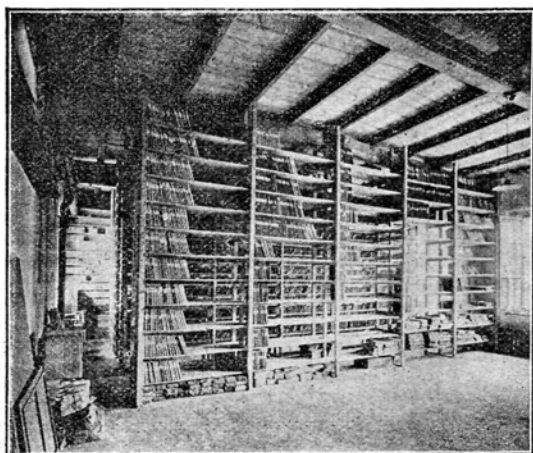
Pisarna za pisalne stroje.

Zdaj je popolnoma napravljena šele prva peč, poleg nje se nahajajo druge. Zadržano imamo tu peč iz stare delavnice za oblate, potem pa tudi angleški plinov stroj, ki peče oblate čisto avtomatično, ne da bi se jih dotaknila človeška roka. Blagovolite le pogledati, kako se izdelujejo masleni oblatti. Prosim, le poskusite. Maslenka je sicer prav izvrstna, kadar jo Vi dobite v roke, a kadar jo do-

bite še toplo naravnost z ognjišča, potem je zares izbrana slaščica.

Delavnica za oblate je obrnjena proti severu, v senčnat drevored, ima izvrstno lego, tako da zdaj ni v njej one neznosne vročine, vsled katere so toli trpele delavke v stari pekarni.

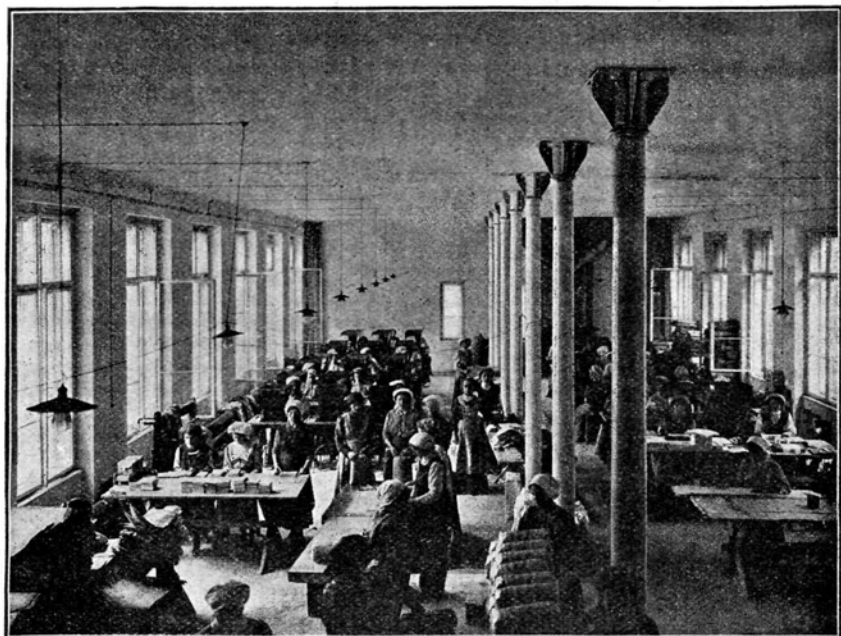
Na dvorišče, kadar se vrnemo k vходу, se iztekajo vrata od drugih delavnic. Prva delavnica se rabi za izdelovanje juhinih pridatkov, tik nje je delavnica za juhine konzerve. Podajmo se še v pritličje in oglejmo si pošto, ki meji s prejšnjimi prostori. Tukaj

Reģistratura.

Uradništvo.

Prebiralnica.

imamo že več let podružnico poštne urada Praga 23, ki jo vodi višji poštni uradnik s tremi nižjimi poštnimi uradniki in s tremi uslužbenci. Ta poštni urad sprejema izključno le naše pošiljatve, ki jih odpravljamo vsak dan do 1500 komadov. Vrečice z Vydrovko prihajajo v uradne prostore naravnost iz delavnice preko dvorišča s pomočjo elevatorja (na sliki ga vidite) in po prostem žlebičku se speljajo na manipulacijsko mizo, tam se na nje prilepi „maršruta“, (beležka za odpravo, ki jo zapazite na vsaki poštni pošiljati), potem se nakladajo na poštni voz, ki pošiljatve spravi na osrednji praški kolodvor. Do desetkrat na dan vozi od nas poštni voz na kolodvor.

Zraven pošte je še delavnica za gorčico. Tukaj vidite valjast mlinček, ki jo najpoprej zmelje, potem leseni rezervoar z mešalom, kjer se gorčica meša z drugimi pridevki, odtod pa polagoma teče v mlin, kjer se fino razmelje. Tako je s francosko gorčico; kremška gorčica se izdele iz gorčične zmesi in v postranskem stroju se dogotovi.

Tako smo prehodili prostore v pritličju v prvem oddelku tovarniških zgradb. V prvem nadstropju južnega prizidka je pisarna, tik nje pa moja

Ekspedicija.

Mizarnica.

II. dvorišče (elevator).

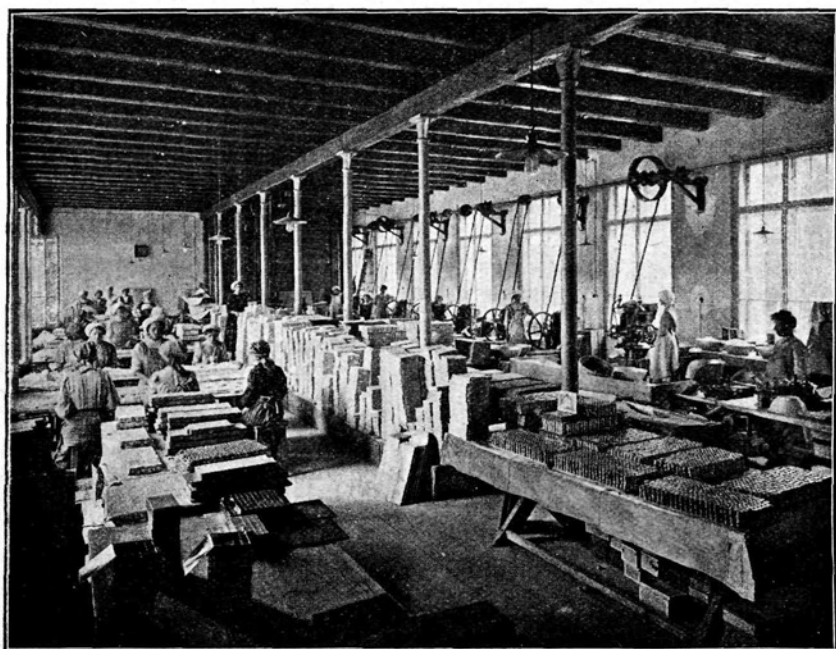
stroje je določena druga, manjša soba, ki bi drugače z ropotom motili uradnice pri delu. V tej manjši sobi so tudi skrinje za registraturo.

Nad veliko pisarno je skladišče papirja, škatlic in sploh vsakovrstne papirne robe. Oddeljena registratura s svojim predalčki je nekoliko podobna mali opekarni. Tukaj Vam je nakopičeno raznih dopisov in dokumentov na tisoče in tisoče, da je groza, a vse je v najlepšem redu. Tukaj Vam lahko takoj poiščemo vse Vaše naročilne dopise in listke od Vaših poštnih nakaznic ali čekov poštne hranilnice.

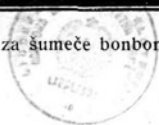
Iz hodišča, kjer se nahaja priprava, s pomočjo katere se ljudje lahko dvigajo v višje nadstropje, stopimo v ekspedicijo, kakor jo kaže priložena slika. Ako se vrnemo nazaj na hodišče, potem se podamo v prvem nadstropju, nad pekarno v delavnico za „Vydrovko“. Dovolite, da Vam ne-

pisarna. Uradniška velika pisarna je tako dolga, da moram napraviti skozi njo 70 korakov, ako hočem brez telefona govoriti z g. ravnateljem Karasom. Z upravo računarskih prostorov nočem Vas dolgočasiti. A tam bi lahko našli oddelek, kjer je zapisano v knjigah Vaše ime. Vsaka pisalna miza ima svojo številko in tablico z začetnimi črkami po abecedi.

↳ Takih pisalnih miz je tukaj nad 70 in pri vseh pišejo skoro same ženske. Za pisalne

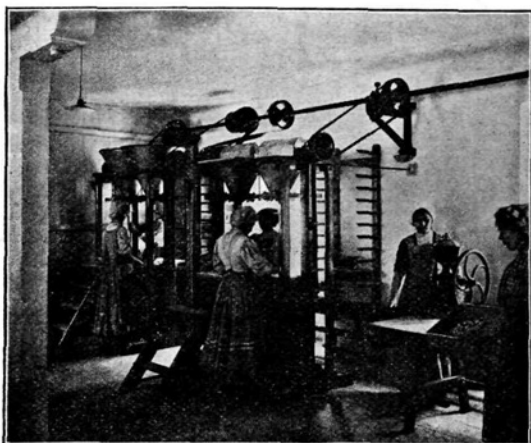
Delavnica za šumeče bonbone.

koliko opišem, kako se „Vydrovka“ prideluje. Ta zgradba meji s pražilnico, odkoder se spravlja pražena kava s pomočjo transporterja v tretje nadstropje. Tam se prečisti v strojih ter pada v rezervoare, ki merijo dva vagona. Odtod se blago razpeljava v razne stroje, kjer se še izbira prežgano zrnje, ječmen, kamenčki, sploh tedaj nepotrebne primesi, katerih niti najpopolnejši stroji niso mogli iztrebiti.

Izbrano praženo žito se nasipava na

Delavnica za juhine konzerve.

Delavnica za Buhtin.

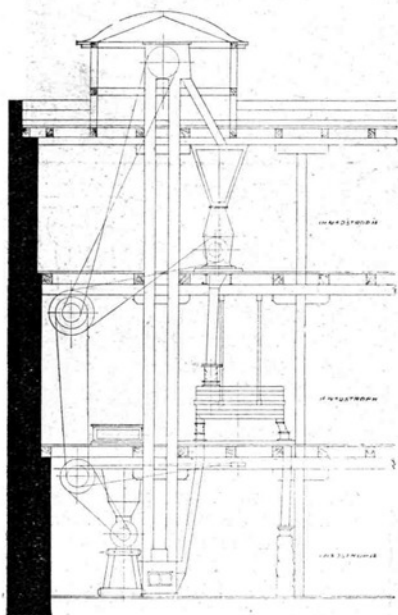
Morebiti dobite včasih pošiljatev z raztrganim papirjem, čeravno rabimo za ovijanje vrečic precej močan papir. Boljšega papirja sploh ni mogoče kupiti, drugače bi si ga gotovo pribavili, da našo kavo dobite v roke tako čisto in nepokvarjeno, kakor smo jo mi oddali na pošto.

Enako velika delavnica je eno nadstropje višje, v tej izdelujemo šumeče bonbone. Slika Vam pove in razloži več, kakor moremo opisati z besedo. Šumeči bonboni so zelo priljubljen izdelek. Iz teh bonbonov napravite jako osvežujočo in zdravo limonado. Lahko Vas zagotovim, da v teh šumečih bonbonih

avtomatično vago, pri kateri je samo ena delavka. Ta drži vrečico pod sipalnim žlebičkom in žitna kava je navagana, tako da jo je treba za odpravo samo še spraviti v papirnat zavoj, ki ima nalepljen naslov. Kadarkar se vrečica zaveže, zatise se za špago določeni naslov odjemalcev, vrečica se potisne h kraju elevatorja in manipulacija je dovršena. Na drugem kraju sprejemajo blago že poštni uradniki. Obžalujem, ako se včasih potoma do Vas tudi toliko ne skrbi za naše blago. Na poštnih in železniških postajah se ravna včasih s poslanimi zaviti jako površno in malomarno.

Šivalnica za vrečica.

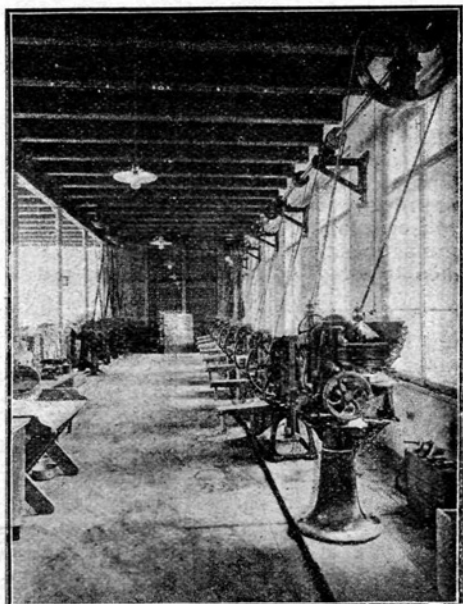

Prerez mlina za otroško moko.

Ob voglu severne zgradbe na desno je mlin za otroško moko. Dve valjasti klopi prirejata in meljeta snovi, ki tako ugajajo našim najmanjšim Vydrovčanom. Moka pada v močnato tresilno napravo in odtod, ko se je vrnila v mlin nerazmleta debela moka, se nabira v nasipalnicah za daljše mešanje in polnjenje. Mlin se potem takem nahaja v treh nadstropjih. Ta mlin ne zahteva od Vas, da ga prištevate k velemlinom, a ta mlin pripravlja sladko hrano, dišeč živčž za 12.000 otrok, ki so sočasno prikrmljevani z otroško moko. Sedanja velika in moderna uprava našega mlina nam olajšuje in omogočuje delo, kateremu poprej nismo bili kos. Otroška moka je zaslovela v družinah. Samo ob sebi se razume, da so nam matere s svojimi priporočili veliko pripomogle do tega, da se je otroška moka udomačila v vseh rodbinah, kjer so dojenčki, tudi v nepremožnih družinah, povsod se je priljubila, povsod je imela vspah, a k temu je dalje pripomogla tudi njena izvrstna, nedosežna kakovost in zmerena cena. Ne morem zatajiti veselja nad tem svojim uspehom, ker mi je ravno otroška moka pridobivala nove odjemalce tudi za druge moje izdelke, in to vsled odkritosrčne hvaležnosti. Hvaležnost

ni ničesar, kar bi se jim moglo očitati. — Sumeči bomboni se najpoprej preiskujejo v kemičnem laboratoriju, to pa že zavoljo tega, ker se v trgovinah nahajajo tudi taki izdelki, ki se ne vjemajo z užitninskim zakonom.

V stari tovarni so še delavnice, v katerih se dogotavljajo juhine konzerve, delavnica za „Buhtin“, prostori, v katerih se šivajo platnene vrečice in preskrbujejo s tiskom. Ako bi Vam pisal o „Buhtinu“ in juhinih konzervah, potem bi to pomenilo ravno toliko, kakor nositi vodo v Savo ali kamenje na Kras. Skoro v vsaki številki se govori o teh izdelkih, v vsaki številki so o njih priznanja in pohvalna pisma od naših odjemalcev. Mar dvomite, ali so dobri? Poskusite jih samo, vsi so na najboljšem glasu, kar izpričuje tudi dejstvo, da jih razpečavamo tako množino. Z Buhtinom napravi kuharica izvrstne, dišeče buhteljne in potice, naše juhine konzerve pa pomenijo neizmerno olajšavo za kuharice, to mi lahko verujete. Tretje nadstropje se rabi popolnoma za knjižnico, kjer bodo stroji za odpravo naših časnikov, potem tudi stroji za rezanje papirja in njegovo upravo.

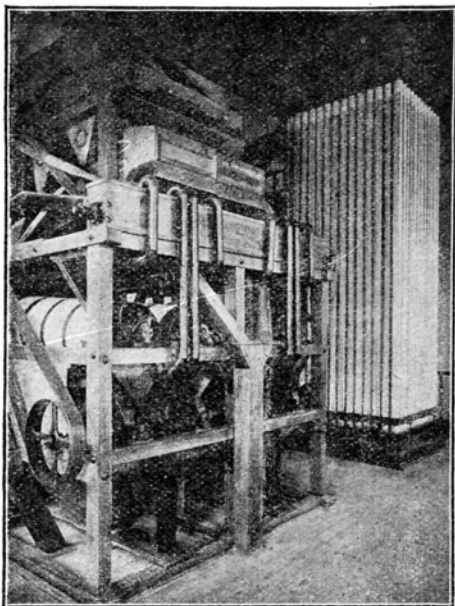

Stroji 11 mesalnice.

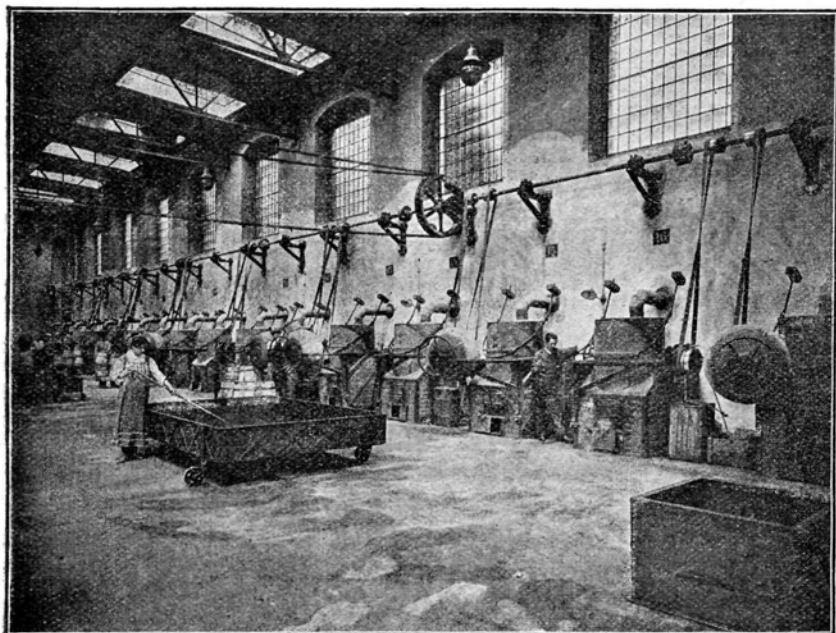
in naklonjenost mojih cenjenih odjemalcev pa je za me kapital, ki mi nese ravno pri teh izdelkih toliko več, kolikor manj mi nese otroška moka. To prizna tudi človek, ki ni strokovnjak, ko primerja druge konkurenčne otroške moke, ki so trikrat tako drage, kakor je naša moka, ki se vsled svoje nizke cene lahko porablja tudi tam, kjer ni posebnega premoženja. Otroška moka je statistično najbolj potrebna hrana za dojenčke, kajti veliko je takih mater, ki morajo pri raznem delu včasih ves božji dan ostati izven hiše, dojenčki pa bi med tem stradali in pešali.

Ne vem, ali ste toli potrpežljivi, da me spremljate korak za korakom po vseh prostorih in oddelkih, kamor bi Vas peljal še rad. Zato Vas tudi nočem dolgočasiti z dolgimi opisi. Slike, ki so tu uvrščene, morebiti bodo Vas kratkočasneje spremljale, za to jim tudi prepuščam več prostora.

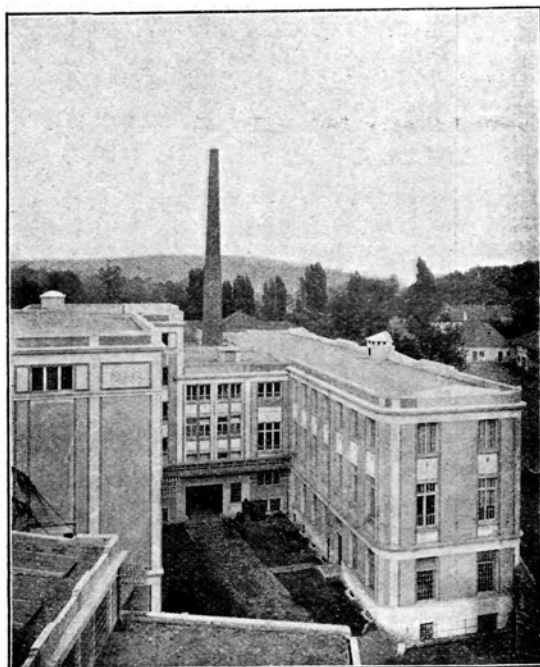
Dozdaj smo pregledali skoro vse prostore, ki se nahajajo v zgradbah na vzhodni strani floris. V drugem oddelku so izključno le prazilnice za „Vydrovko“. Poglejte le zopet na načrt tovarne! Prazilnica je tu največji prostor, ki meri 42 m. Na sliki se kaže prazilnica jako lepo, čeravno

Oddelek čistilnice (separatorji in trijerji).

Prazilnica.

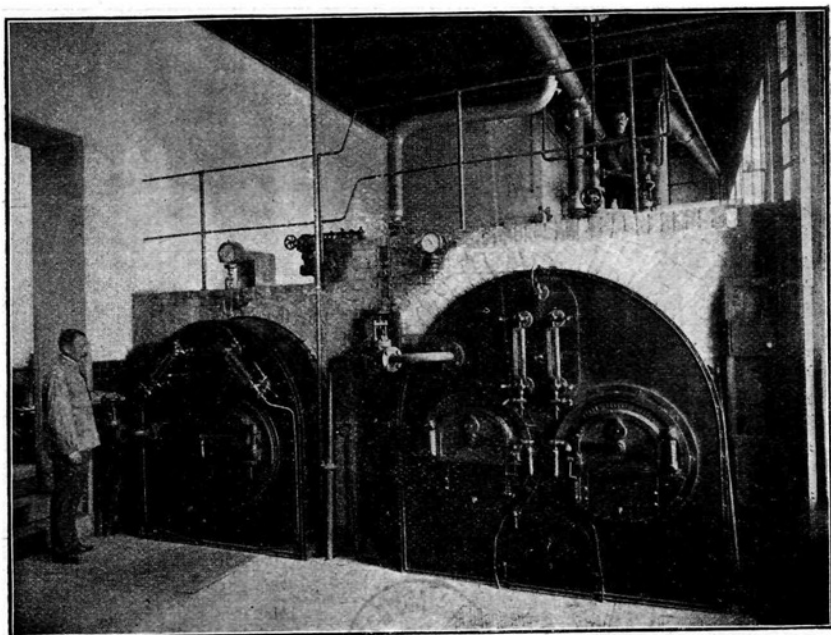

Razgled s stolpa na vzhod.

so v njej doslej umeščen še stari in poskusni pražilni stroji. Dolgo let se že bavim z idealom, da napravim tak pražilni stroj, ki bi ugajal v vsakem oziru. Že štirkrat sem poskusil in potrosil veliko denarja za poskusne pražilne stroje, a nisem bil še nikdar zadovoljen z izidom. Pozabil sem na stroške, toda svojo priljubljenost misel gojim vedno in upam jo srečno oživitvoriti. Morebiti ob času, ko bote brali te-le vrstice, bom poskušal že z modelom št. 5, ki se razlikuje po svoji sestavi od nemških tipov in obeta srečen izid, kar me veseli tem bolj, ker je ta umotvor iz češke tovarne.

Pričel sem z opisovanjem pražilnice, toda od konca, zdaj pa

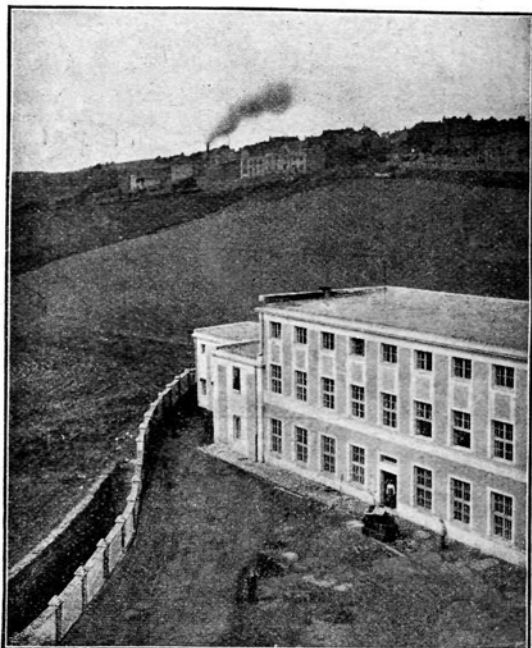
naznačim proceduro, kako se ravna z žitom do časa, ko je iz njega napravljena žitna kava.

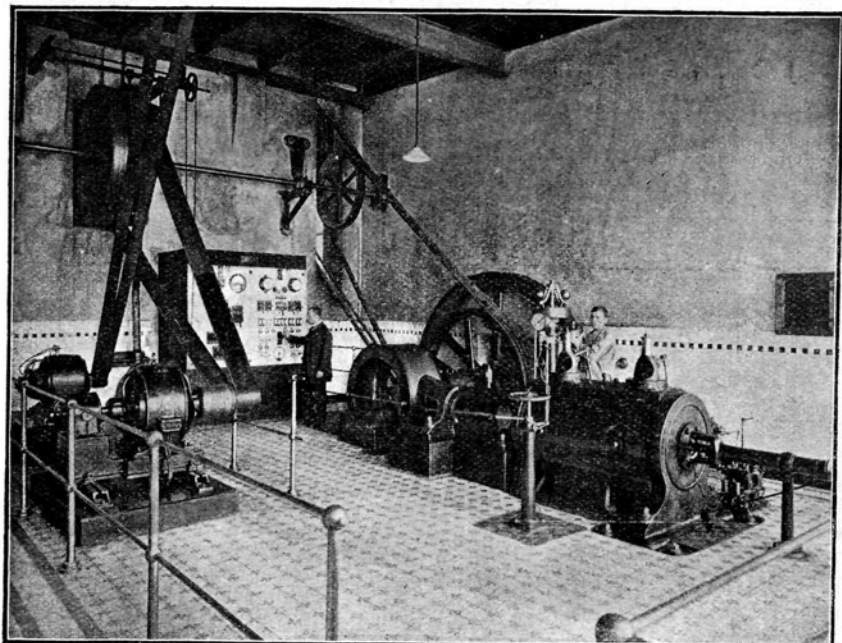
Kotlarna.

V ospredju pražilnice je čistilnica. V pritličju se sklada žito ter se siplje v odprtino, skoz katero se s pomočjo stroja potegne v prvo nadstropje, kjer se nahaja stroj, tako imenovani „motak“ t. j. „trijer“, s pomočjo katerega se iztrebi iz žita vsa nesnaga, prah, slama, pleve, kamenčki itd. Prečiščeno žito pada skoz avtomatično vago zopet v pritličje v veliki naduvalnik, odkod se po elevatorju spravlja v čistilno napravo, kjer se še avtomatično izloči iz žita slabše zrnje in druge nepotrebne primesi.

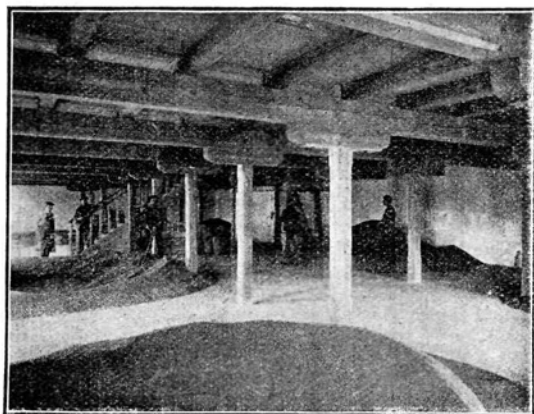
Čisto žito se potem spravi v kartračnico, kjer se še popolnoma otre od praha in s tem je delo gotovo. Čistilnica je napravljena tako, da se v njej očisti 300 metr. stotov na dan. Čisto žito se

Razgled s stolpa na zahodno stran.

Prostor za stroje.

Zitnica.

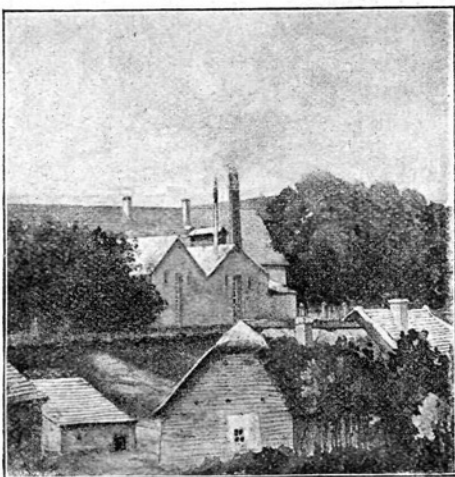
v delavnicah pri stroju tramovje, bruna, ki so v resnici iz železnega betona ter nesejo strop.

Silo ima devet kammer, v katere gre 100 vagonov žita. Visoko je 26 metrov in iz pritličja pelja do njega 110 stopnic. Pod streho je osrednje razdeljevanje žita v poljubno kamro. Tam je žito nasipano na kup, rekel bi kakor v kovčegu, ne pa kakor v žitnici. Da se ne pokvari, prepisava se venomer iz druge kamre v drugo.

Raz tega stolpastega sila je krasen razgled čez celo Prago in daleč na

Shramba za žito.

Tovarna v Dourovizi.

na to spravlja v „silo“. Silo je angleška beseda, ki pomeni velike kamre, kakor jih mi imamo. Visoki stolp, kakor ga vidite na sliki, je napravljen ves iz železnega betona, torej je zlit. Zlita je tudi streha.

Zgradba sila je bila jako zanimiva, to pa za to, ker nam ponuja dokaz o možnosti „odlijanja“ v obliko kakršne koli zgradbe.

Novi stropi v tovarni so enako napravljeni. Zato bote opazili

okoli. Priložene slike Vam kažejo, kako izgleda tovarna na vzhodni in zahodni strani.

S tem smo opisali čistilnico in žitno silo. Ako hočemo žito obdelati, kakor je treba za kavo, puščamo ali sipljemo ga v cev, katera ga odpelja v „žitnjak“, ki se nahaja nad gumnom. Ta ima dve nadstropji. Na gumnišču so veliki železni nadvalniki, v katere gre 200 metr. stotov žita. Žito se v njih popolnoma opere in končno na gumnih presuši. Z gumna se vozi žito že za praženje. Poskus z novimi pražili se je posrečil, za to se žito nasipava avtomatično.

Iz pražilnice pridemo v kotlarno, kjer sta postavljena dva plamenčeva

kotla. Tik tega prostora je prostor za stroje. Novi parni stroj je za 100 konjskih moči in goni ves mehanizem v tovarni.

Manjše stroje gonijo električni motorji, ki jih napaja generator v strojarni. Za generatorjem je dinamo, ki razsvetluje vse prostore. Za slučaj poškodovanja naših strojev in za delno nočno službo je naša napeljava združena s tokom mestne praške elektrarne. V strojarni je tudi parni motor starejšega zistema, ako bi se slučajno pokvaril glavni stroj. Tudi izvorni stroj se 4 konjskimi silami se tukaj še nahaja, s tem sem začel „Vydrovko“ izdelovati. Vse to je gotovo zanimiva retrospektiva. O tem, kako se spravlja pražena kava na nabiralnike, sem že govoril.

Ako odidemo iz pražilnice, zagledamo na zadnjem kraju tlorisa še eno znatno zgradbo: bednarnico, kjer se izgotavljajo potrebni zabojčki in škrinjice za odpravo po pošti in po železnici. Vrh bednarnice v dveh nadstropjih je skladišče za jabolka. Zraven te zgradbe so stanovanja za voznike in konjušnica. Zdaj smo si ogledali vse, kar je nas utegnilo zanimati.

Obljubil sem Vam, da Vam opišem tudi zgodovino svojega zavoda, čeravno sem tudi to omenil že v prejšnjem opisu. Kako je tedaj vzniknil moj zavod?

L. 1895 me je „obsedla“ misel, da si oskrbim in uredim kako produkcijo, ki bi se vjemala s kmetijo, katero sem kupil l. 1893 v Dobrovizi (okraj Smichov). A kmetovanje ni tako uspevalo in mi ni bilo toli všeč, kakor sem v začetku sanjal in upal, šlo je rakovo pot. Prvo leto je bilo preveč suho, drugo pa zopet preveč mokro, v tretjem so razsajale miši in jaz sem se naveličal tolikerih „vspehov“.

Takrat sem bil še mlad, neizkušen, v tujih službah nisem se izučil praktičnega ravnanja, zato tudi ni bil moj prvi nastop v obrtni posebno sijajen. Smatral sem za najboljše, ako pričem izdelovati cikorijo. Prvotne naprave niso bile bogsigavedi prelepe, a dobra volja, pogum in odločnost so imeli nadomestiti vse, kar je manjkalo podjetju. Morebiti da sem ravnal vrato'omno, ali danes, ko vse trezno prevdarjam, tudi uvidevam, da ni veliko manjkalo, da nisem zlomil vratu.

Dolgo in potrpežljivo sem čakal, trdno se nadejajoč, da nezgode in nevspehi, ki so me doslej spremljali, gotovo enkrat minejo in da se vse obrne na bolje. Ko sem začel s cikorijo, hotel sem izdelovati le dobro blago. Toda izkušnja mi je pokazala, da se z dobro voljo lahko veliko stori, samo dobre cikorije ne. Stvar je prprosta. Cikorija se je izdelovala in se izdeluje dosihmal iz rastline cikorije s primesjo navadne melase, s katero prikrmujejo gospodarji govejo živino. Toda s to „primesjo“, ki je izmeček sladkornih tovarn, nisem hotel cikorije izboljšavati. To pa predvsem zato, ker sem svoj izdelek poimenoval „kraljevsko cikorijo“. Dvomim, ali bi jo jeda kak kralj, jaz vsaj nisem učakal takega renomeja. Cikorija se je slabo razpečavala. Ker ji je manjkalo melase, ki jo je imela „držati vkup“, je bila moja cikorija najbolj še podobna tobaku za njuhanje. Niso ji pomagali ne mandelji ne orehi, jaz sem moral cikorijo shraniti v kleti, kjer se je navzela vlage kakor šlape, na zraku se je najpoprej posušila, potem pa razpadla v prah.

Takrat meni nihče ni pošiljal priznanj in pohvalnih pismen, naročil pa tudi ni bilo. V tistem času, ko sem opaz val svoje nevspehe, sem se odločil kreniti drugam. Neka dunajska tvrdka je takrat z nenavadnim vspehom in dobičkom razpečavala Kneippovo sladno kavo. Ko sem jo okusil, zdela se mi je priprostemu revčku, da je izvstna, nedosežna. Vpliv Kneippovih naukov ji je pripomogel do njenih vspehov. Ker pa jaz je nisem nameraval ponarejati, zato sem poskušal z drugimi poljskimi pridelki. In ravno žito se je izkazalo kot dobro blago že takrat, ko je pri nas prišla kava v nav-do. V pr meri s sladno kavo ima žito grenk jat okus, s tem pa je prekmorski kavi bolj podobno, kakor vse drugo. Prišlo mi je na misel, najiz žita, iz fig, iz mandljev itd. „komponiram“ najpoprej „otroško kavo“. Ž to je doseglo s tem poskusom svojo novo usodo, svoj blagodejen poznejši

I. vrečica „Vydrovke“.

namen. Preskrbil sem si lepake, zavoje in začel inzerirati. Vse to pa je bilo podobno malo trdnemu mornarju, ki se boji mrzle vode.

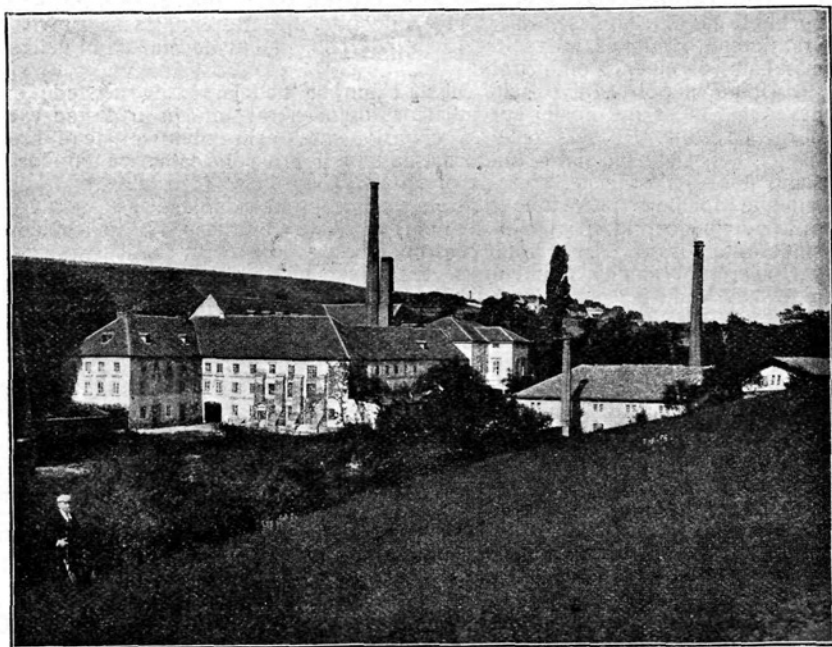
Morebiti je bila voda, ako se oprimem te primere, res mrzla, jaz nisem se niti potopil. Ker za tisto kavo niso marali niti otroci, zato sem prenehal kmalu jo izdelovati; tako ravnajo vsi podjetniki, katerim manjkata samozavest in potrpežljivost. Toda žita nisem več zapustil.

Ker sem si domišljjal, da lahko tekmujem s sladno kavo, zato sem se napotil „na semenj“. Prvo vrečico, ki sem jo napolnil z mnogo obetajajočo „Vydrovko“, sem si shranil v spomin ter jo tudi kažem na sliki. Iskal sem pokrovitelja, in ker so mi ugajale intencije pokojnega župnika Kneippa, sem pristopil kot član k novoustanovljenemu društvu „Český Kneipp“ v Pragi in pod pokroviteljstvom tega društva sem vpeljal žitno kavo v promet. Danes se pač nič kar ne čudim, da mi trgovci niso pošiljali brzojavno ne naročil, ne priznanj, ne čestitek z izjavo, da se ljudje pulijo za moj izdelek. Toda takrat, ko sem opazoval svoj položaj z očali iskrenega domoljuba in narodnjaka, sem mislil, da hudovoljni veter veje od strani mojih nasprotnikov.

Torej tudi zdaj mi je izpodletelo. A jaz sem se vselej še tolažil s sladkim upanjem, da se mi stvar posreči. S Kathreiner-jevo tvrdko seveda nisem mogel takrat tekmovati, kajti ta je napravljala s svojo reklamo tako živahen promet, kateremu nisem bil kos. Moja konkurencija je bila v istini malenkostna v primeri s tisto tvrdko. Kako sem jo mogel v tem posnemati, ko nisem imel kapitala, in ako bi ga tudi imel, potem po poštenih človeških pojmih ne bi smel toli lahkomišlno razmetati svojega premoženja. Morebiti pa tudi, da ne bil genil z mezincem, ako bi bil imel kako bogatstvo.

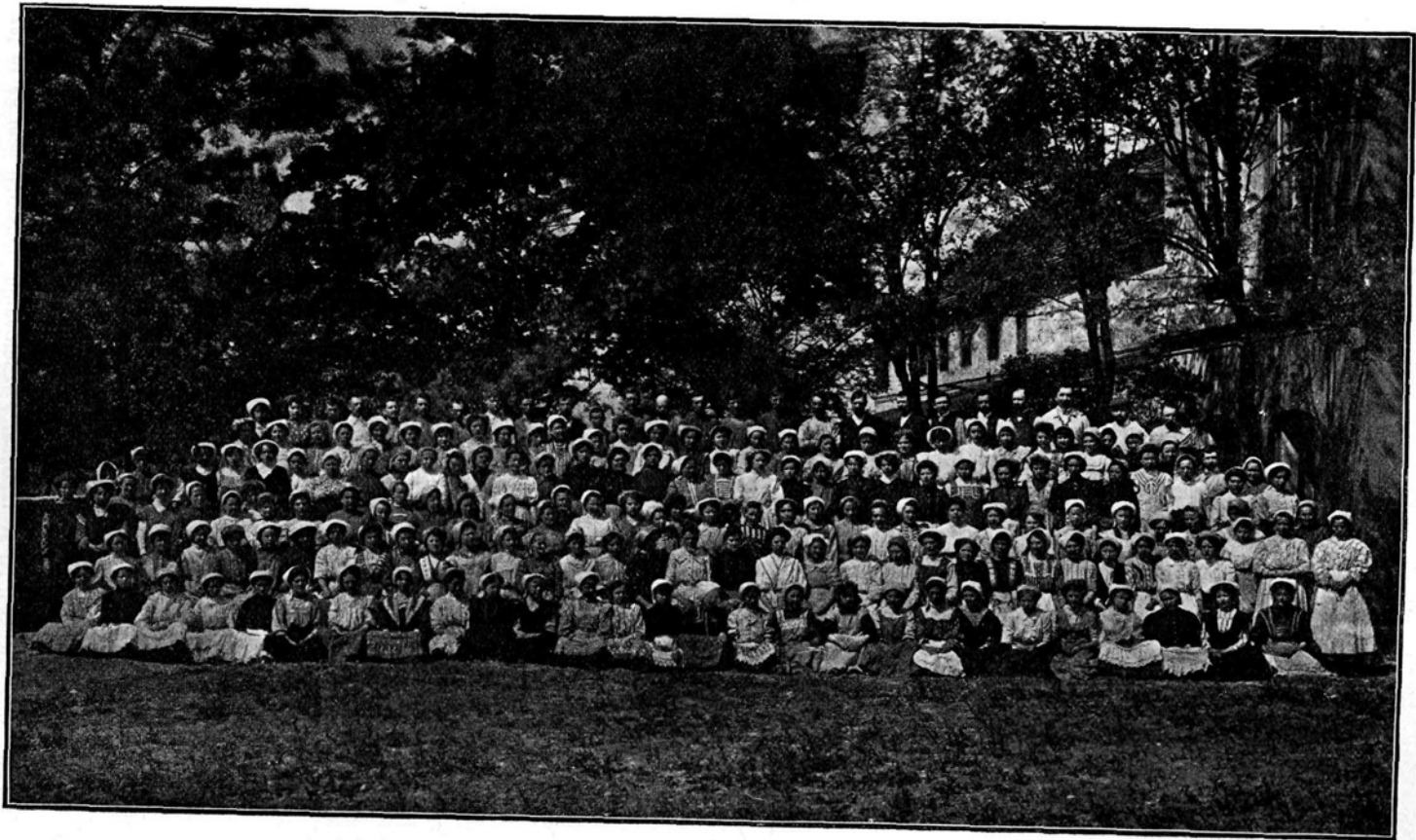
Krenil sem na drugo pot ter šel naravnost k odjemalcem. Naravni nagon in smisel za drobno kupčijo sta me gnala do tega. Vselej me je razveselilo, ako se je posrečila taka majhna agitacija. Do pošte sem imei takrat pol ure hoda, in ako se je „nakopičilo“ 10—15 naročil za 5kilogramske pošiljatve, pošiljal sem ž njimi posebnega sela na kolodvor, da se naročilo ne zamudi.

Rekel sem, da sem slutil srečnejšo prihodnost, zato pa sem od l. 1896 vedno želel, da se iznebim kmetijstva, ki mi je bolj škodovalo kakor ko-

Stara tovarna pred prenovljenjem.

DELAVSTVO.

Naši tovarniški časniki.

ristilo. To se mi je končno posrečilo l. 1898. Takrat sem kmetijo ugodno prodal, obenem sem takoj našel v Pragi primerne prostore za svoje podjetje. In na tem kraju sem do današnjega dne.

Nastanil sem se na Rokoski, v nekdanji tovarni za sladkor, ki pa je bila na pol razdrta in skoro 20 let zapuščenca. Le netopirji so v njej takrat stanovali, ki pa seveda niso plačevali najemnine. Ti so se pač pred menoj spoštljivo umaknili v druge podrtine, le vrabci so še nekaj časa stanovali z menoj pod isto streho ter so si oblastno lastili dilje, podstrešje in druge neuporabljene prostore. Še dandanes mi očitajo, da sem jih izpodrinil iz njih zavetišča. Vsako jutro zgodaj, kadar ptice pevke, ki jih je zdaj tukaj vse polno, odpojo svoje jutranje molitve in odžvrgole svoje mične koncerte, prileté pod moje okno jate porednih vrabcev ter s svojim neznosnim čivkanjem kažejo svojo mrznjo do mene.

Ali tudi zdaj se je „Vydrovka“ začela le prav počasi vpeljavati med ljudstvo. Vspehi Kathreinerjeve kave so za me bili vedno le sanje, ideal. Moja trgovina je napredovala tako počasno, da sva se domenila z mojim računovodjo, da se od mene poslovijo, ker je bilo razvidno, da za vse posle popolnoma zadostujem sam. To je bilo l. 1901, ko sem v aprilu izdal prvo številko svojega češkega časnika „Besedy“ (= Pomenjkovanje, zabavni pogovori). Takrat so za me veljale besede pokojnega češkega učenjaka Dr. J. Wintra, ki jih je izrekel, ko je dovršil svoje izvrstno in zaslovelo delo „Mojster Kampan“: „To delo sem dokončal ob neprestanem premišljevanju in ob razburljivih čuvstvih“. Tako nekako se je izjavil učenjak.

Več noči nisem spal, po dnevu pa nisem premišljeval o ničem drugem kakor o tem, kako naj izvedem ukoreninjeno misel: Izdajati časnik, ki bi me združeval z mojnimi odjemalci, da mene ne pozabijo. Tretji moj prijatelj še dandanes sodeluje pri mojem češkem časniku ter urejuje predel za uganke in zastavice, to je namreč g. J. VI. Rychtařík, sedanji šolski ravnatelj v Pragi III.

L. 1901 so me vznemirjali Maršnerjevi uspehi. Takrat sem se že bolj ojuščal za drzna podjetja. Za šumeče bonbone in turški med g. Maršnerja so se tistiimal ljudje pulili. Pobiral sem njegove stopinje. S turškim medom se mi ni obneslo. Sprejel sem delavca, toda njegova strokovna umetnost je bila prav počasna. Ni se izpoznal v izdelovanju. Odslovil sem ga in jaz

sem sprejel drugega, a tudi s tem nisem bil na boljšem, izvrstnih Maršnerjevih izdelkov nikakor ni pogodil. Izdeloval je tudi druge orientalske slaščice, a jaz sem bil vselej le na izgubi. V tej stroki je že navada, da se mora blago, ki se razpečava navadno po dva vinarja, po velikosti prekositi konkurentovo blago. V tem tedaj nisem hotel tekmovati, ker nisem nikdar nameraval izdelovati slabega blaga, zato sem stvar rajši opustil. S šumečimi bonboni sem pa dosegel že povoljnejših uspehov, zato je kazalo, da ž njimi napredujem. Polagoma sem vpeljal tudi druge izdelke, izmed katerih sta najmlajša: otroška moka in Julep.

Zdaj sem se seveda lahko lotil celo znanstvenega izdelovanja živil, ker me je podpiral veščak in marljiv sodelavnik Dr. Bien, tehniški kemik. Po 1 nadzorstvom tega strokovnjaka je zagledala luč otroška moka, katera je že poprej kolikor toliko bila preizkušena od zdravnika g. Dra Helbicha, ki se je v svoji praksi pri nedojenčkih natančno prepričal, da je ni boljše hrane za otroke, kakor naša otroška moka.

Razvidno je, da nisem ostal čepeti za pečjo, ko sem opazil z veseljem, da se moji izdelki prikupujejo ljudem čim dalje bolj. V ta namen, da razširim okrožje svojih odjemalcev, sem ustanovil l. 1902 nemški časnik „Der Kaffeetisch“, kateri naslov sem pozneje, ko sem začel izdelovati tudi druga živila, na nasvet pokojnega pisatelja g. Perlhofra spremenil v „Familiäntisch“. In ko sem gledal v svoji domovini toli nepričakovanih uspehov za svoje izdelke, potem se mi je zdela češka dežela že preozka. Drznil sem se preko meje k našim dragim slovanskim bratom in vsepovsod sem bil ljubezljivo sprejet. Do te dobrošlice mi je zopet znatno pripomogel tisk. Tako sem začel izdajati slovenski časnik „Domači Prijatelj“, to pa sem utegnil storiti tem lože, ker je takrat stanovala v Pragi sloveča slovenska pisateljica, gospa Zofka Kvedrova, katero sem pridobil za urejevanje novega časnika. Ta pa se je lotila uredništva z vso vnamo in s prirojeno svojo prijaznostjo ter ga vodi dosihmal že deveto leto. Lejte, milostiva gospa urednica, kako je ta doba hitro potekla! Bodite uverjena, da ne pozabim ne začetka „Domačega Prijatelja“, ne Vaših skrbi, ki ste jih kazala za ta slovenski list tudi takrat, ko ste se preselila v Zagreb. Verujte mi odkritosrčno, velecjenjena gospa, da to ni fraza, puhlica, kadar se spominjam Vašega iskrenega veselja nad tem časnikom. Nikdar niste omalovaževala njegove važnosti. Živo ste se zanimala za to, kadar je rastle število njegovih naročnikov, katerih je sedaj, hvala Bogu, do 10.000.

Zraven teh časnikov izdajam hrvatski list „Novosti“, srbski list z enakim imenom „Novosti“, za ogrske Slovake izhajajo v mojem založništvu s češkimi trgovci sem v zvezi po svojem listu „Kupecké Listy“ (Listi).

...je pa že opazujem, da zlorabljam Vašo potrpežljivost, ko Vas dolgočasim z opisom natančnih dogodkov o svojem podjetju, ki so sicer za mene neizmerno važne, velepomembne, za druge pa so morebiti brez kakršne koli zanimivosti. Povedal sem Vam, kar je narekoval peresu v tem trenutku spomin. Lahko bi razodel še več, a bojim se, da Vam s tem postanem nadležen, tega pa si nikakor ne želim. Jaz potrebujem le take čitatelje in odjemalce, ki so mi naklonjeni in razumevajo moje poštene težnje.

Frančišek Vydra.

Julep, sadni sok, izvrstna pijača tako za zdrave, kakor za bolne ljudi. Izvrstno nadomestilo za alkoholne pijače. Moderna pijača za abstinentne. Jabolčni Julep stane 40 v., višnjev in vinski 60 v., prazne steklenice se po 10 v. jemljejo nazaj.

Kako se „Vydrovka“ razpošilja?

Po pošti, v 5kg platneni vrečici, ki je zavita v trd papir, da se potoma ne poškoduje. Preskrbljena je s plombo z imenom „Vydra“.

Komu se „Vydrovka“ pošilja?

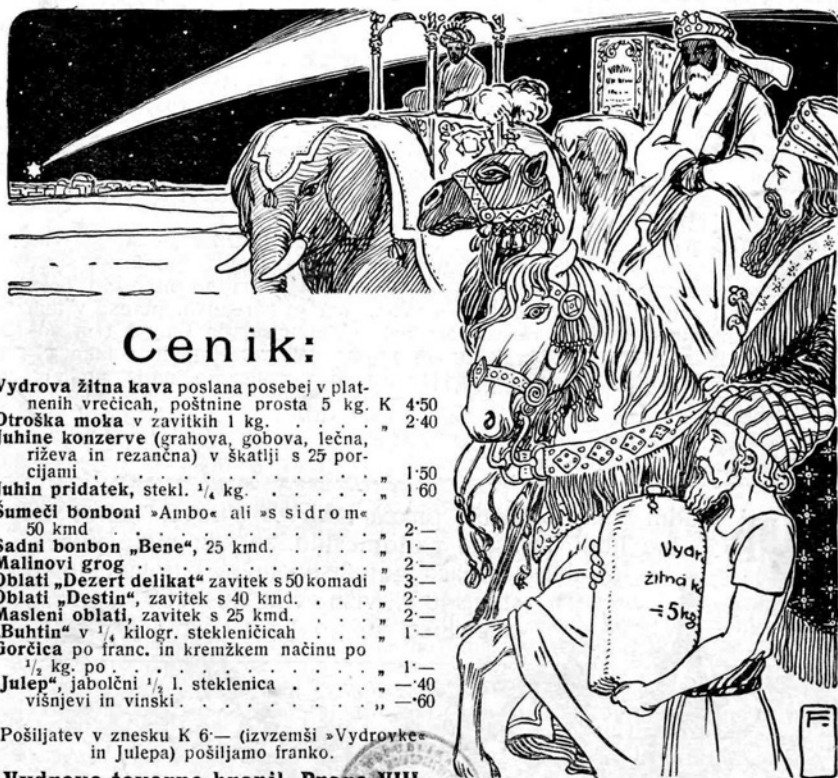
Samo ob sebi se razume, da vsakemu, ki si jo je naročil. Staremu naročniku pošiljamo jo vselej brez poštnega povzeta, novemu pa, ako naznani svojo službo. V vsakem oziru pa tudi temu, ki je dobil sedanjo številko našega časnika: „Domači Prijatelj“.

Kako se „Vydrovka“ plačuje?

K vsaki pošiljatvi je priložen ček ali zložni list poštne hranilnice. Ček se izpolni, kakor je predpisano ter se predloži poštному uradu, ki vrne en del plačniku kot potrdilo. Blago se plačuje v treh mescih.

Kake so cene za „Vydrovko“?

Ena pošiljatev „Vydrovke“ 5 kg stane K 4.50. K vsaki pošiljatvi je priložen račun, ki si ga naročnik shrani, kadar pa blago plača, potem lahko k temu računu prilepi potrdilo poštne urada, da je plačal. Drugega plačila, razven borih nekaj vinarjev, ki jih plačate za aviziranje pošiljatev, nikdar ni in ne sme biti, kajti poštnino plačamo mi.

Cenik:

Vydrova žitna kava poslana posebej v platnenih vrečicah, poštnine prosta 5 kg.	K 4.50
Otroška moka v zavitkih 1 kg.	2.40
Juhine konzerve (grahova, gobova, lečna, riževa in rezančna) v skatliji s 25 porcijami	1.50
Juhin pridatek, stekl. 1/4 kg.	1.60
Šumeči bonboni »Ambo« ali »s sidrom« 50 kmd.	2.—
Sadni bonbon »Bene«, 25 kmd.	1.—
Malinovi grog	2.—
Oblati »Dezert delikat« zavitek s 50 komadi	3.—
Oblati »Destin«, zavitek s 40 kmd.	2.—
Masleni oblati, zavitek s 25 kmd.	2.—
»Buhtin« v 1/4 kilogr. stekleničicah	1.—
Gorčica po franc. in kremžkem načinu po 1/2 kg. po	1.—
»Julep«, jabolčni 1/2 l. steklenica	—40
višnjevi in vinski.	—60

Pošiljatev v znesku K 6.— (izvzemši »Vydrovke« in Julepa) pošiljamo franco.

Vydrova tovarna hranil, Praga VIII.